

Vad krävs för att komma vidare?

Elevers övergång från ett individuellt program till ett nationellt

Av: Annika Blücher och Veronica Laurén

Pedagogiska institutionen

C- uppsats 15 hp

Studie- och yrkesvägledning (61-90 Hp)

Studie- och yrkesvägledareprogrammet (180 Hp)

6:e terminen 2009

Handledare: Daniel Hailemariam

Examinator: Ann Kjellberg

Stockholms
universitet

Vad krävs för att komma vidare?

Elevers övergång från ett individuellt program till ett nationellt

Av: Annika Blücher och Veronica Laurén

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att beskriva vad som bidragit till fyra elevers övergång från ett individuellt program på gymnasiet till ett nationellt. Detta har gjorts genom en kvalitativ metod där fyra elever i åldern 16-19 år har intervjuats. Vårt intresse fångades under en praktikperiod på en skola där många av eleverna på IV läste upp betygen och sökte in på ett nationellt program. Detta hör enligt Skolverket inte till vanligheterna.

Det gemensamma för de intervjuade eleverna är att en inre motivation och ett mål spelar en viktig roll för att komma vidare med sina studier.

Nyckelord: Individuella programmet, IV- programmet, motivation

Abstract

The object of this essay is to describe some student's changeover from the individual programme in college to the national program. A qualitative method has been used, four students between the ages of 16-19 has been interviewed. Our interest for this subject was developed during a practice period at a college, where some students, unlike the belief of the school board, at the individual programme continued to the national programme.

The common factors for the students to get further in their studies have been their inner motivation as well as having academic goals.

Keywords: Individual program, IV- program, motivation

Innehållsförteckning

Sammanfattning	0
Abstract	1
Inledning	4
1.1 Problemområde	4
1.2 Förförståelse	6
1.3 Syfte	6
1.4 Forskningsfrågor	6
1.5 Avgränsning	7
1.6 Människosyn och kunskapssyn	7
2. Litteratur	8
2.1 Litteratursökning	8
2.2 Individuella programmet	8
2.3 Skola	9
2.3.1 <i>Skoltrötta ungdomar: om projektet "Studie- och arbetscoachning för unga"</i>	9
2.3.2 <i>Kvalet inför valet, Om elevers förväntningar och doktorsavhandling möten med vägledare i grundskolan</i>	10
2.3.3 <i>Segregerande integrering. En studie av gymnasieskolans individuella program</i>	10
2.3.4 <i>Kvalitet inom IV – hela skolans ansvar</i>	11
2.3.5 <i>LPF 94, kap 2.1 Kunskaper</i>	11
2.3.6 <i>Skollagen (1985: 1100)</i>	12
2.3.7 <i>Studie- och yrkesvägledning på IV</i>	12
2.4 Motivation	13
2.4.1 <i>Samverkan, för barn som behöver</i>	13
2.4.2 <i>I en annan del av skolan, Hur elever under ett år på IV-programmet hittar sin studiemotivation</i>	13
2.4.3 <i>Liv och lärande i gymnasieskolan</i>	13
2.4.4 <i>Motivation och motivationsarbete i skola och behandling</i>	14
2.4.5 <i>Motivation</i>	14

3. Teori	15
3.1 <i>Career Choice and Development</i>	15
3.2 <i>A Contextualist Explanation of Career</i>	15
3.3 <i>CIP- Cognitive Information Processing</i>	16
4.1 Undersökningsstrategi metoder och tekniker	18
4.2 Genomförandesteg och datainsamling	18
4.3 Tillvägagångssätt vid urvalet.....	19
4.4 Urvalsgruppen.....	20
4.5 Tillförlitlighet	20
4.6 Forskningsetiska principer.....	21
4.7 Bearbetning av resultatdata	22
5. Resultat	23
6. Analys.....	27
6.1 Sammanfattning analys	31
7. Slutsatser	33
8. Diskussion	35
8.1. Resultat.....	35
8.2. Metod.....	37
8.3. Framtid	38
9. Litteratur	39
Referenser	39
Internet	40
Bakgrundslitteratur	41
Internet	41
Bilaga 1. Intervjumanual	42
Bilaga 2 Personligt brev.....	43

Inledning

– Det finns något friskt och sunt hos alla elever hur hopplös situationen än kan se ut, säger Björn Littmark. Den erfarenheten gör vi ständigt. Vår utgångspunkt är att alla vill vara duktiga. Det viktiga är då att ur elevens perspektiv ta reda på vad som ligger som hindrar dem. (Myndigheten för skolutveckling, 2006, s.57)

I media beskrivs idag vilket fiasko det individuella programmet på gymnasiet är ¹. Det individuella programmet (IV-programmet) ska förbereda elever för utbildning på ett nationellt program. Utbildningen kan också varvas med praktik på en arbetsplats och delar av utbildningen kan ske på en arbetsplats (Skolverket)². Enligt Skolverkets redovisning av regeringsuppdrag är andelen elever som erhåller ett slutbetyg från gymnasieskolan efter att ha startat på ett individuellt program omkring 20 procent. Detta är beräknat på en studietid om fyra år, ett år på IV och tre år på annan utbildning. Knappt hälften av de elever som börjar på IV går vidare till något nationellt program (Myndigheten för skolutveckling, 2006).

Erfarenheten från en av våra praktikplatser där många elever har gått vidare från ett individuellt program till ett nationellt gjorde att vi fick tankar kring det positiva med IV. Det finns elever som inte fastnar, som inte går kvar på IV utan kommer vidare till ett nationellt program. Varför gör de det? Vad beror det på att de kvalificerar sig och kan söka vidare? Dessa elever tycker vi att det skrivs för lite om. Skulle det kunna vara så att deras historier kan hjälpa fler elever att gå samma väg?

1.1 Problemområde

I SvD 31 mars 2007 ² publiceras en artikel där skolminister Jan Björklund anser att det är ett stort misslyckande att Skolverkets statistik visar att det individuella programmet på gymnasiet är det populäraste läsåret 2006/ 07. Han anser att många av eleverna skulle kunna gå ett praktiskt program och att problemen beror på att alldeles för många elever lämnar grundskolan utan kunskaper i att läsa och räkna. Programmen ger också grundläggande behörighet till högskolor, därmed ställs vissa teoretiska krav. Den 21 november 2008² skriver SvD att regeringens utredare Anita Ferm lämnat en rad förslag om hur gymnasieskolan ska göras om. Ett av dessa förslag är att IV-programmet läggs ned och ska ersättas med ett tionde frivilligt år i grundskolan. Syftet med detta är att eleverna ska få hjälp och stöd tidigare.

Det individuella programmets främsta syfte är, enligt 5 kap. 4 b § skollagen, att förbereda eleven för studier på ett nationellt eller specialutformat program. Ett individuellt program ska, enligt samma paragraf, möta elevers speciella och individuella utbildningsbehov. Det individuella betonas, eleven ska ha möjlighet att i samråd med skolan, utforma sin individuella studieplan. (Skolverket)³.

¹ Svenska Dagbladet 2007-03-31

²Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se>

I gymnasiet finns det totalt 17 nationella program, de pågår under tre år och är indelade i obligatoriska kurser, valbara kurser, kärnämnen och projektarbete. Utöver det finns individuella program (se ovan) och specialutformade lokala program där man kombinerar ämnen från olika nationella program. Hädanefter när vi talar om nationella program menar vi även specialutformade program. (a.a.)

På det individuella programmet går elever som pga. många olika anledningar ställts eller ställer sig vid sidan av de nationella programmen. Det kan bero på skoltrötthet, osäkerhet om vad man vill, sjukdom, social situation, avbrutna studier etc. Det finns också elever som nyligen anlant till Sverige och har ett behov av en förberedelseklass med tanke på språkintröduktion m.m. Det är elevens enskilda behov som är den centrala utgångspunkten för utbildning på ett individuellt program. (Hagström 2001)

Vi har med hjälp av intervjuer undersökt och granskat elevernas tankar och upplevelser kring sin övergång till ett nationellt program. Vi kopplar också detta till två karriärutvecklingsteorier ur Brown (2002). Tanken med detta är att försöka se ett bra "koncept" att förhoppningsvis kunna arbeta med i framtiden.

Vi tar inte ställning till om eleverna ska gå ett tionde år på grundskolan, om IV programmet ska läggas ner eller inte men mycket diskuteras kring dessa ungdomar och vi tycker att det är intressant att höra några av deras berättelser. Dessa tycker vi att det skrivs för lite om, skulle det inte kunna vara så att deras historier skulle kunna hjälpa fler att gå samma väg? Problemet är både individuellt och samhälleligt, även om vi inte avser behandla samhällets perspektiv här. Det optimala för samhället kan antas vara att eleverna går den "raka" vägen genom grundskola, gymnasium, högskola fram till ett yrke. Verkligheten ser dock enligt oss och statistiken sällan ut så.

Vår tanke var att kunna finna mönster hos eleverna vi intervjuar eller intressanta kopplingar till olika karriärvägledningsmetoder, detta skulle också kunna vara ett stöd under vägledningssamtal och i kontakten med elever på det individuella programmet. Att kunna använda oss av de teorier vi studerat inom vår blivande profession känns viktigt då det är en bra grund att utgå ifrån i samtalen med elever.

Många gymnasier har idag en anställd studie- och yrkesvägledare för eleverna på det individuella programmet, även deras roll i mötet med dessa elever kan synliggöras i detta arbete. Resultaten tror vi kan vara till nytta både för eleverna och till dem verksamma studie- och yrkesvägledare som finns. Vi vill tro att intervjuerna kommer att tydliggöra vad eleverna på det individuella programmet upplever att de har fått med sig och även vad de saknat under deras tid där, kopplat till övergången till ett nationellt program. Detta kan synliggöra vilket stöd som krävs av skolans personal, inkluderat studie- och yrkesvägledare samt vad som kan krävas av eleven i samarbetet med vår profession. Det här handlar om att se delar av det nuvarande och det kommande skolsystemet och främst om eleven som individ.

1.2 Förförståelse

Vår utbildningsbaserade förförståelse (Holme & Solvang, 1991) bygger på det vi fått genom Studie- och yrkesvägledarprogrammet, både från den beteendevetenskapliga och samhällsvetenskapliga delen. Här ser vi IV- elever som en utmaning när det gäller vår roll som studie- och yrkesvägledare. Vi vill att det ska gå bra för elever och vill på bästa sätt hjälpa dem på den vägen, att vi vill försöka få in olika teorier i detta blir naturligt då de är delar av våra redskap. Motivation blir ett ledord, vi vill veta hur ungdomar kan bli motiverade att ”göra ett ryck” med sina studier, att komma iväg till skolan, att göra läxor och studera inför prov. Vad inspirerar dem till detta?

Enligt 5 kap 4 b § i Skollagen skall ett individuellt program "... först och främst förbereda eleven för studier på ett nationellt program eller ett specialutformat program." Även här, enligt källor i problemområdet, ser vi att det i relativt liten omfattning blir så att eleven kommer till ett nationellt program. Det kommer alltid att vara så att vissa ungdomar inte klarar godkänt i kärnämnen (matematik, svenska och engelska) eller är skoltrötta men om man kan hitta någonting att bygga vidare på i arbetet med IV- elever så skulle det kunna få fler motiverade att nå ett nationellt program. Vi är medvetna om att det individuella programmet rymmer många livsöden och ingen elev är lik den andra lik. Programmet är även tänkt för de elever som inte vet vad de vill göra eller inte har blivit antagen till det program de sökt. (Skolverket 2000:21)

När det gäller själva övergången för elever från ett IV-program till ett nationellt tror vi att det finns flera faktorer som påverkar. Det kan vara uppbackning hemifrån, kompisar, stöttning från skolan och/eller en inre eller yttre motivation som är drivande. Vi tror att dessa delar mer eller mindre påverkar eleven.

1.3 Syfte

Syftet med denna uppsats är att beskriva vad som bidragit till fyra elevers övergång från ett individuellt program på gymnasiet till ett nationellt.

1.4 Forskningsfrågor

1. På vilket sätt har skolan bidragit till elevens övergång från ett individuellt till ett nationellt program?
2. På vilket sätt har elevens motivation haft betydelse i relation till fortsatta studier?

1.5 Avgränsning

Det syfte vi har med den här uppsatsen är att beskriva vad som bidragit till elevers övergång från ett IV-program till ett nationellt program. Detta skulle kunna beskrivas ur flera perspektiv. Lärarna på IV skulle definitivt kunna ha åsikter och erfarenheter om varför elever läst vidare, likaså de studie- och yrkesvägledare som mött dessa elever, även rektorer skulle säkert kunna ur skolans perspektiv lyfta fram vad som gjort att eleverna gått vidare till ett nationellt program. Detsamma gäller föräldrar som har haft barn som har gått på IV med erfarenheten att studera vidare. Dessa individers åsikter ser vi som intressanta men med hänsyn till tiden för vårt forskningsarbete och det arbete som en kvalitativ forskningsmetod kräver såsom; transkribering, utskrifter och bearbetning av material har vi valt att avgränsa oss till att beskriva det ur elevens perspektiv och deras berättelser om vad som bidragit till att de gått vidare till ett nationellt program.

1.6 Människosyn och kunskapssyn

Vi tror att alla människor har en egen fri vilja, att vi kan kontrollera vårt öde genom att förändra omgivningen, samtidigt som omgivningen påverkar oss. (May, 2001). Vi har ett systemteoretiskt synsätt där vi tror att skolungdomars omgivning, föräldrar och vänner påverkar i en eller annan riktning och vi tror att det är viktigt att se helheten kring eleverna. Ett systemteoretiskt synsätt handlar om att se att flera delar påverkar varandra i en människas liv. Vi tror även att den inre motivationen är en viktig del hos ungdomar som ska klara sig genom skoltiden och vi tror att man kan arbeta med denna motivation på olika sätt när man har en nära och bra relation, som exempelvis en studie- och yrkesvägledare har möjlighet att få med elever.

Att se individen i sin kontext är för oss viktigt, den kontextuella teorin behandlar inte val eller underbyggda val, valsituationen är inte i fokus. Det är processen som föder karriären. En individ behöver kunskap om sig själv och alternativen för att kunna gå vidare i sitt beslutsfattande (Brown, 2002). Att se individen i en kontext är för oss en självklarhet då vi undersöker vilka faktorer som spelat in vid övergången från ett individuellt program till ett nationellt.

2. Litteratur

2.1 Litteratursökning

Litteratursökningen påbörjades vid Campus Conradsbergs bibliotek, tidigare Lärarhögskolan, som idag är Stockholmsuniversitet, där vi använde oss av Internet, dels sökmotorn Google (2009-02-27), Skolverkets hemsida (2009-02-27) och biblioteksdatan LIBRIS där sökning gav följande resultat (2009-02-27) för respektive sökord:

IV-programmet 1381 träffar

Individuella programmet 20 träffar

Skoltrötta ungdomar 1 träff

Skoltrötthet 28 träffar

Vi har fått hjälp av personal på Skolverket och biblioteket med att få fram litteratur. Vid mailkontakt med en anställd på Skolverket fick vi tips på en avhandling och ett arbete gjort av Skolverket om Individuella program. Den ena var bifogad i mailet, den andra har vi letat upp och använt oss av i uppsatsskrivandet. Vidare har vi sökt litteratur via biblioteksdatan på Internet.

Litteraturen presenteras efter forskningsfrågornas uppdelning, skola och inre/ yttre motivation. Kapitlet inleds med en beskrivning av det individuella programmet.

2.2 Individuella programmet

I gymnasiet finns det totalt 17 nationella program, de pågår under tre år och är indelade i obligatoriska kurser, valbara kurser, kärnämnen och projektarbete. Utöver det finns individuella program och specialutformade lokala program där man kombinerar ämnen från olika nationella program. Hädanefter när vi talar om nationella program menar vi även specialutformade program. (a.a.)

I början av 1990-talet ersattes det kommunala uppföljningsansvaret för 16- och 17-åringar av ett utbildningsansvar. Kommunerna blev därmed skyldiga att erbjuda alla ungdomar gymnasieutbildning fram till det år de fyller tjugo. Den politiska ambitionen vara alltså att alla ungdomar skulle få en fullständig gymnasieutbildning. 1991 beslöt riksdagen om den gymnasiereform som ledde till de 17 nationella program som finns idag, man beslöt också att inrätta det individuella programmet som vi kommer att kalla IV eller IV-programmet hädanefter. (Myndigheten för skolutveckling, 2006)

Skolverkets utredning (a.a.) menar att den ursprungliga tanken med IV-programmen inte stämmer överens med hur det har blivit, man anser att skolan härbärgerar en heterogen grupp av elever med skilda förutsättningar och behov och att skolan inte klarar av sitt uppdrag att se till alla elevers olika behov.

På det individuella programmet fastställs en studieplan i början av utbildningen som bildar ramar för elevens utbildning, programmet saknar program mål. Planen ska kontinuerligt följas upp och ska även omprövas. Gemensamma kurser för programmet finns inte utan tanken är att lägga upp elevernas utbildning efter dennes behov. Antingen bedrivs utbildningen på en särskild enhet eller helt eller delvis tillsammans med de eleverna på ett nationellt eller specialutformat program. (a.a.)

Man har kommit fram till att kvaliteten på IV varierar mycket mellan kommunerna. Man satsar helt enkelt olika mycket på IV beroende på vilken kommun det gäller. Elisabeth Hultqvist (2001) skriver i sin avhandling att de individuella programmen bygger på en föreställning om att skolan och eleven ska komma överens om innehållet i en dialog. Enligt Hultqvist har eleverna, i praktiken lite att säga till om när det gäller valet av innehåll i undervisningen. Skolan har tolkningsföreträde och eleven kan framstå som den svagare parten. Hon pekar också på den inbyggda paradoxen att IV-program har låg status, trots detta är det många elever som trivs och det förefaller vara främst de elever som har stor andel arbetsplatsförlagd utbildning. IV har dock dåligt rykte och det skapar vånda och oro hos många elever. (Skolverket, 2007)

Tidigare forskning visar att faktorer som är meningsfulla för elever på IV och säkerligen andra ungdomar också är exempelvis lärarnas syn på eleverna och relationen som uppstår mellan lärare och elev. Elevers inställning, inre motivation måste ändras från att de är människor som inte kan lyckas i skolan till att de får en inre ro och en tilltro till sig själva. (Hugo, 2007)

I Skolverkets redovisning av regeringsuppdrag (2007) intervjuas Anette Lawesson, rektor på Bellevuegymnasiet i Malmö. Hon anser att många elever som kommer till IV har enorma kunskapsluckor men i de flesta fall lyckas det bra i alla fall. Hon anser att man kan vädja till elevernas känsla av att vara mer vuxna när de inte går i grundskolan längre utan i ett gymnasium. Gymnasieskolan är också en frivillig skolform, eleverna ska visas tilltro till deras förmåga att välja sitt eget liv. Det handlar om att ha motivation för att kunna lära.

2.3 Skola

Nedan kommer den litteratur som beskrivas som är kopplat till uppsatsens syfte och forskningsfrågor.

2.3.1 Skoltrötta ungdomar: om projektet "Studie- och arbetscoachning för unga"

Denna rapport handlar om projektet "Studie- och arbetscoachning för unga" som sträckte sig från december 2006 till december 2007 i Botkyrka kommun. Två coacher arbetade med ungdomarna som varken studerade vid gymnasium eller hade arbete/praktik och syftet var att förbereda dem inför studier/ arbete. Resultatet för de som deltog i projektet var framgångsrikt. Projektet visar att det är kontakten och relationen till coacherna som varit det viktigaste elementet i projektet för ungdomarna. Att ha blivit bemötta med respekt och att coacherna har anpassat sig och lyssnat på varje individ är en ovanlig situation för dessa ungdomar.

De har därmed känt sig främmande inför skola och arbetsliv. Precis som Boberg-Andersson och Åberg, (2007) visar är kontakten med vuxna som lyssnar viktig. Skoltröttheten är också en av faktorerna till att man kan välja att söka till IV. Denna rapport tycker vi utgör en grund för våra forskningsfrågor. Har eleverna blivit lyssnade på? Har de bemötts med respekt? Och har det i så fall påverkat övergången till ett nationellt program?

2.3.2 Kvalet inför valet, Om elevers förväntningar och doktorsavhandling möten med vägledare i grundskolan

Lovén vill i sin studie belysa vägledningssamtalen i samband med gymnasievalet, detta i relation till bl.a. elevens förväntningar och värderingar före och efter samtalen, vad samhället har för mål och syften med vägledning i grundskolan samt teorier och modeller för karriärutveckling och vägledning. Det sistnämnda är en del i denna avhandling som kan vara av intresse för vår studie då även vi i en del av uppsatsen undersöker karriärutvecklingsteorier i samband med övergången från ett individuellt till ett nationellt program. Hur har eleverna upplevt mötet med studie och yrkesvägledaren på skolan? Har samtalen varit en bidragande faktor vid deras väg till vidare studier?

2.3.3 Segregerande integrering. En studie av gymnasieskolans individuella program

Hultqvist vill i sin studie om gymnasieskolans individuella program ha elevernas möte med programmet som ledmotiv, om det går att tala om något möte. Hon vill även ta reda på vem som styr detta möte. Hon möter tre IV- elever och presenterar dem, deras tidigare skolgång, familjens utbildningsbakgrund etc. Det finns skillnader mellan eleverna men dessa hanteras genom en individuellt tillrättalagd undervisning för alla elever tillsammans i ett och samma klassrum.

Även Hultqvist frågar sig precis som Hugo (2007) om det är ett skol- eller individorienterat problem att så få på IV går över till ett nationellt program eller överhuvudtaget går ut gymnasiet. Skolan och individens roll som faktorer till att orka ta tag i studierna är gemensamt med vår studie. Här vill vi titta på om det finns någon koppling till vårt intervjuresultat. Hur mycket har skolpersonalen bidragit till studiemotivationen? Hur mycket har de elever vi mött upplevt att det krävts av dem i samarbetet med skolan?

2.3.4 Kvalitet inom IV – hela skolans ansvar

Den här rapporten tar bland annat upp vad som gör en skola framgångsrik och även exempel på skolor som har ett väl fungerande IV-program. Kvaliteten på IV varierar enligt den förra regeringen (se inledningen) och måste därmed höjas, därmed har rapporten framkommit, sammanställt av Myndigheten för skolutveckling. Man säger i rapporten att man inte vill peka ut vad som är rätt eller fel utan visa på vilka olika vägar som finns för att nå det som skollagen säger. Man har i arbetet med materialet mött elever som vittnar om att det ofta anses vara eleven som ska förändras, inte skolan. De har även mött elever som berättar om hur deras syn på skolan förbättrats:

- Jag vill gå här sex år, utropar han, för det här är bästa skolan i hela världen.
- Varför är den det?
- För de bryr sig! Om man inte kommer till skolan så ringer de, direkt på morgonen. (.s10)

Lennart Grosin som nämns i materialet är docent och pionjär inom den forskningsinriktning som handlar om "school effectiveness". Han anser att det i framgångsrika skolor råder ett varmt och omhändertagande klimat som gör att eleverna känner sig uppskattade som människor och de uppmuntras att ha inflytande, ansvarstagande och ett självständigt lärande. Om IV-elever har ett större behov av att bli sedda och uppskattade kan om möjligt Andersson I, (2004) beskriva. Hon frågar sig vad ett särskilt behov är och vad ett problem är, om man ska leta efter orsaker hos eleven eller i miljön. Hon anser att problem uppstår i en relation, ett samspel mellan individen och miljön och i mötet mellan elevers behov och omgivningens förmåga att tillfredsställa dessa behov. Hon frågar sig om inte alla elever egentligen har "särskilda behov" då och då.

Gunnar Berg, en lärare som intervjuats i materialet från Myndigheten för skolutveckling menar att det finns bra förutsättningar för skolutveckling på IV för att man arbetar med elever som kräver något utöver det vanliga. Skolpersonalen borde då kunna arbeta på ett friare sätt och inte behöva följa regelboken slaviskt.

Denna rapport är intressant då den lyfter fram det positiva med IV-programmet. Vi vill se hur denna rapport svarar mot vårt syfte, har miljön i skolan varit en av de faktorer som bidragit till övergången till ett nationellt program?

2.3.5 LPF 94, kap 2.1 Kunskaper.

I Lpf står

"att skolan skall särskilt sträva mot att varje elev som lämnar utbildning på individuellt program i gymnasieskolan har en planering för och goda möjligheter till fortsatt utbildning eller förvärvsarbete."

Detta finner vi intressant då vi uppsatsens syfte, kopplat till forskningsfrågorna, tittar på vad skolans roll haft för inverkan i elevens övergång till ett nationellt program.

2.3.6 Skollagen (1985: 1100)

5 kap 4 b § säger

”Ett individuellt program skall först och främst förbereda eleven för studier på ett nationellt program eller ett specialutformat program. Utbildningen skall bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier. Utbildningens omfattning får dock minskas om en elev begär det och styrelsen för utbildningen finner det förenligt med syftet för utbildningen.”

Precis som i föregående stycke tycker vi detta är intressant ur samma synpunkt för syftet med uppsatsen kopplat till forskningsfrågorna.

2.3.7 Studie- och yrkesvägledning på IV

Studie- och yrkesvägledningen på IV är en viktig del samt individuella studie- och utvecklingsplaner. Vägledningen syftar till att öka elevernas handlingskraft och möjlighet att påverka, öka självinsikten samt välbefinnande. Målet är en viktig del: varför man är där man är, vem man är och var man ska. Utgångspunkten vid dessa samtal blir den individuella studieplanen, den används även vid utvecklingssamtal mellan elever och lärare samt föräldrar. Allt som leder framåt bör synliggöras så att eleven kan känna motivation. (Myndigheten för skolutveckling, 2006) Boberg- Andersson och Åberg (2007) visar på att vägledarens roll på IV-programmet är otydlig men att eleverna är nöjda med den hjälp de får. Vägledarens roll har i första hand varit att finnas till hands och ge information, stöttning och uppmuntran. Att vägleda mot studier och yrken har inte varit särskilt aktuellt. För att uppnå den förändring som både personal och elever vill se har coachen och vägledaren i denna studie arbetat med att ta fram elevens goda sidor och intressen som kan byggas vidare på och att få eleven att tro på sig själv. På vilket sätt har studie- och yrkesvägledaren varit delaktig i övergången till ett nationellt program? Har deras roll varit tydlig, och har eleverna känt sig nöjda med den hjälp de har fått under tiden på IV-programmet? Detta för oss är en viktig aspekt att ta med i vårt uppsatsarbete då vi tror att utfallet i resultatet kan synliggöra hur samarbetet sett ut mellan elever och studie- och yrkesvägledare

2.4 Motivation

2.4.1 *Samverkan, för barn som behöver*

Inga Andersson är skolpsykolog och beskriver i denna bok hur ”skolproblem” kan lösas, hur man löser konflikter och hur en god arbetsmiljö kan skapas i skolan. Hon har en grundsyn där hon anser att ett problem aldrig är en enskild individs problem utan alla personer runt eleven är inblandade på olika sätt. Ett samarbete krävs mellan alla inblandade. Hon menar att man med ett systemteoretiskt synsätt (att mänskliga beteenden är påverkade av och beror på ett stort antal faktorer, det en människa gör påverkar systemet hon är en del av och människorna i det) kan bryta onda cirklar såsom skoltröttheten eller en känsla av misslyckande och få igång positiva krafter och resurser. Vi finner boken intressant för vår studie eftersom vi anser att motivationen hos eleverna som läser upp betygen är en viktig del för att komma framåt. Med mål och delmål och en positiv inställning som Inga Andersson beskriver kan resultatet bli positivt. En lärare beskriver i boken:

“Bland det viktigaste i lärarrollen är att stärka elevernas självförtroende genom att visa att vi litar på dem och tror på dem” (s.26).

2.4.2 *I en annan del av skolan, Hur elever under ett år på IV-programmet hittar sin studiemotivation*

C-uppsatsen tar upp vad som motiverar IV- elever och vad som ökar deras studiemotivation. Den tar även upp IV-programmets arbetsmetoder på en specifik skola och vilken betydelse studie- och yrkesvägledaren har haft i elevernas studieframgångar. Eleverna anser det vara en trygghet att studera med elever som befinner sig i samma situation och genom att inte känna sig utpekad som en elev med problem ges förutsättningar till att lära sig i en trygg miljö. Den inre motivationen anses vara viktig för att inte ”fastna” på IV. Slutsatsen som dras är att bemötande och skolmiljö är viktiga faktorer som har betydelse för att elevernas mål uppnås. Motiverande samtal med studie- och yrkesvägledaren ökar elevernas tro på sig själva och stärker motivationen. Skolans bidragande del och den inre motivationen syns som tydliga faktorer till en möjlig övergång. Detta är högst relevant kopplat till vår forskningsfråga om inre och yttre motivation på så sätt att se om resultatet kan sammankopplas med denna rapport eller inte.

2.4.3 *Liv och lärande i gymnasieskolan*

I denna doktorsavhandling följer Hugo en grupp elever och lärare under tre år på IV-programmet. Här har han fångat elevers process kring motivation och inställning till skola och studier. Syftet med studien är att få kunskap om hur gymnasieskolan tillgodoser de behov elever som lämnar grundskolan med ofullständiga betyg har. Hugo kommer fram till att en stor elevgrupp varje år kommer till gymnasiet med ofullständiga betyg, en svag självbild och ett stort motstånd mot hela skolkonceptet. Han anser att det behövs en förståelse mellan lärarnas och elevernas olika världar och att lärare har sin utgångspunkt i elevens livsvärld. Eleverna måste ha känslan av att lärandesituationen och innehållet i skolan är på riktigt.

Det krävs mellanmännsliga relationer mellan lärare och elever för att nå en positiv inställning till skolan och sin egen förmåga. Återigen ett bra exempel på att omgivningen samt elevens egen inställning är viktiga faktorer som kan påverka utgången för gymnasieungdomar. Precis som i föregående stycke är denna doktorsavhandling högst relevant kopplat till forskningsfrågan om inre och yttre motivation. Här är vi intresserade av vilka likheter eller skillnader det finns jämfört med våra resultat.

2.4.4 Motivation och motivationsarbete i skola och behandling

Boken beskriver vad motivation och motivationsarbete med ungdomar/ klienter kan innebära. En utgångspunkt är att motivation är en följd av de erfarenheter man har och det bemötande man får. Hur engagerad exempelvis läraren är har stor betydelse och Jenner beskriver vikten av det pedagogiska mötet och av att bli sedd. Motivationsprocessen påverkas av en rad individfaktorer och sociala faktorer och det är dessa vi är intresserade av i våra forskningsfrågor. Vad får oss motiverade att ta nya tag, att nå våra mål? Den kontextuella synen på sammanhanget är också intressant för vår uppsats. Man måste förstå helheten, ha individens bakgrund, nuvarande situation och livshistoria för att beteenden och tankar ska bli begripliga. Detta kan kopplas till A Contextualist Explanation of Career (Brown, 2002) som vi går in på mer senare i uppsatsen.

2.4.5 Motivation

Motivation handlar om bemötande, inte en egenskap hos individen utan en följd av de erfarenheter man har och det bemötande man får (Jenner, 2004). Grunden är om individen kan känna något som helst hopp om framgång. Har individen en rad misslyckande bakom sig och dålig självkänsla så måste personen som har ansvar för motivationsarbetet ha en förförståelse för detta. Om man hamnat i en ond cirkel och fastnat i negativa förväntningar så måste någon hjälpa till att ta fram hoppet om en positiv förändring. Jenner beskriver även hur vi människor gör orsaksförklaringar av vårt eget och andras beteende för att skapa en mening i tillvaron. Kan personen hållas ansvarig för det som sker? Misslyckas t.ex. eleven i skolan för att denne är lat eller för att undervisningen är dålig? Finns det yttre omständigheter som kan förklara misslyckandet? Här är det viktigt hur eleven ser på sig själv och sina möjligheter och hur han/ hon tolkar misslyckanden och framgångar. Det pedagogen tolkar har också betydelse, vilka förväntningar som finns. En pedagogisk forskning, *Pygmalioneffekten*, beskriver hur positiva förväntningar leder till goda resultat och hur negativa förväntningar leder till dåliga resultat. (a.a.) Andersson I, (2004) beskriver hur man på ett lösningsfokuserat sätt kan se det hela som en bro från problemen fram till målet. Målet måste vara positivt och vägen dit kan bestå av mindre delmål. Positiva egenskaper hos eleven måste tas fram, vem han/ hon är? Vilka tillgångar har eleven? Vilka möjligheter finns? Hugo (2007) beskriver precis som Andersson I, (2004) hur motivationen till skolarbetet blir bättre då målen är realistiska, värdefulla och praktiskt genomförbara.

3. Teori

3.1 *Career Choice and Development*

Boken sammanfattar de främsta teorierna när det gäller karriärutveckling som handlar om människors påverkan av sin personlighet, miljö, livshistoria etc. när de gör sina val i livet. Karriärutveckling handlar om förändring. Hur våra olika personligheter och självuppfattningar påverkar hur vi väljer i livet. Teorierna handlar om kontexten (sammanhang, omgivning) vi lever i och hur dessa olika sammanhang tillsammans med våra egenskaper påverkar hur vi gör våra val. Övergången från ett individuellt program till ett nationellt må hända inte enbart handlar om val men eleverna har ändå ställts inför en situation där de tagit ett beslut att ta tag i studierna och förbättra sina betyg så att en övergång är möjlig. Brown beskriver tre viktiga faktorer för att välja det man vill göra i livet:

- En klar förståelse över vem man är, sina intressen, förmågor, ambitioner, resurser, begränsningar och förståelse för dessa faktors betydelse.
- Kunskap om vad som krävs, vilka förutsättningar man har att lyckas, möjligheter, fördelar och nackdelar etc.
- Att verkligen resonera sig fram mellan de tidigare punkternas fakta.

Att ha ett mål och en klarhet över vad man vill är en bra förutsättning för att bli motiverad till att gå vidare, detta tar en stor del av den litteratur som bearbetats upp och går att knyta till våra forskningsfrågor gällande vilket stöd man fått och vad som påverkar i skolan och genom sin inre motivation till fortsatta studier.

I denna studie utgår vi från två teorier: A Contextualist Explanation of Career och CIP-Cognitive Information Processing,

3.2 *A Contextualist Explanation of Career*

Detta är en teori eller ett perspektiv med utgångspunkt i kontextualismen som försöker ge en förklaring till vad karriär är, hur vi vet något om karriär och hur karriärprocessen går till. Grundkomponenten är handlingsteorin (action theory). (a.a.) Man tänker sig att kontext är:

1. en komplexitet bestående av olika delar
2. en odelbar sammanvävnad av dessa delar
3. meningsskapande för händelser eller ett fenomen

Action Theory är en filosofisk teori som handlar om medvetet mänskligt handlande. Teorin beskriver att avsikten för handlingen är intressantare än orsaken. Det man vill komma åt med detta är att se människan som en agent, en aktivt handlande person och inte som ett "offer" för yttre omständigheter. (a.a.) I det kontextuella vägledningsarbetet används berättelser som ett sätt att hjälpa individen att återskapa sitt förflutna och sin framtid och därmed möjliggöra olika handlingar. Syftet med berättelser och själva berättandet är att klienten ska få syn på sin kontext och sina handlingar. Det drivande i berättelserna är känsla och kognition.

Denna uppsats syftar till att höra olika elevers berättelser, vad som påverkat deras väg till ett nationellt program och forskningsfrågorna är kopplade till elevens närmaste omgivning och sig själv det vill säga skolan de har gått på samt inre motivation. Eftersom teorin handlar om helheten och medvetet mänskligt handlande kan vi knyta samman teorin med den verklighet vi mött genom våra intervjuer. Intressanta delar är exempelvis att teorin anser att avsikten är viktigare än orsaken till våra handlingar. Då intervjuerna skett med ungdomar märks en tydlig tendens till att vilja leva i nuet och inte nämnvärt titta bakåt eller särskilt långt fram, däremot vill man ha en meningsfullhet i sitt studerande. Mycket handlar om vilken känsla som infinner sig för dagen och de berättelser som den kontextuella teorin bygger på har en grund i känsla och kognition.

3.3 CIP- Cognitive Information Processing

CIP handlar om att ge individer hjälp att själva komma fram till ett så välgrundat beslut rörande sin karriär som möjligt. Problemet ses som klyftan, gapet, mellan den obeslutsamhet och det missnöje som man upplever i dag och det önskade tillståndet. Tankeprocessen är viktig, man väger alternativens för- och nackdelar mot varandra för att till slut kunna formulera ett beslut. Man ska vara beredd att utföra de handlingar som krävs för att genomföra beslutet och nå sitt mål. Teorin bygger på att man ska hjälpa individen att göra väl underbyggda val. Individen ska nå en självinsikt, känna till sina värderingar, intressen, vad han är bra på etc. (Brown, 2002) Teorin definieras genom sju steg:

1. Karriärproblem- Problemet är klyftan, gapet, mellan den obeslutsamhet och det missnöje som man upplever i dag och det önskade tillståndet. Processen som inleds kan innefatta både förvirring, depression och oro. Detta är något som man som vägledare måste vara beredd på.
2. Problemutrymmet- Det faktiska problemet med alla dess komponenter såsom ekonomi, familj etc.
3. Lösa Karriärproblemet - Här innefattas en tankeprocess, här vägs alternativens för- och nackdelar mot varandra för att man till slut ska kunna formulera ett beslut.
4. Beslutsfattande (karriär)- Man ska vara beredd att utföra de handlingar som är nödvändiga för att genomföra beslutet och nå sitt mål.
5. Ha beredskap för att lösa problem och fatta beslut- Här handlar det om individens förmåga att fatta lämpliga karriärbeslut med hänsyn till det som kan påverka såsom social situation, familj etc.
6. Karriärutveckling - Här implementeras en mängd beslut som tillsammans utgör en väg genom livet.
7. Livsstil- Att lyckas integrera sina beslut i vardagen och att kunna följa sin riktlinje genom livet. (a.a.)

Med denna teori har vi hittat möjliga faktorer som kan kopplas till uppsatsens forskningsfrågor. Har eleven fått hjälp med exempelvis studieplan, enligt CIP ska en plan göras och helst genomföras, stegen innan detta är många och kan förhoppningsvis börjas med i god tid. Detta behöver inte ske från studie- och yrkesvägledarens håll utan lika gärna från andra som finns kring eleven. Den inre motivationen behövs då individen ska fatta beslut, det krävs en del för att gå vidare till nästa steg i livet, i detta fall ett nationellt program. Det missnöje man känner idag fram till det önskade tillståndet beskrivs i teorin som ett gap, en klyfta. För att komma vidare krävs en inre styrka och motivation som inte automatiskt finns hos varje individ utan som man bör arbeta med på flera sätt i skolan.

4. Metod

4.1 Undersökningsstrategi metoder och tekniker

Djupgående intervjuer har genomförts. Med denna strategi sätts fokus på individens upplevda erfarenheter (Marshall & Rossman, s.101, 2006)

En kvalitativ metod har använts. Utifrån syftet med forskningsarbetet och med hjälp av litteraturen (Holme & Solvang 1991) (Kvale 1997) (Marshall & Rossman 2006) (Trost 2005) upplevdes denna metod som mest relevant då vi ville höra enskilda elevers berättelser. Vår medvetenhet om den kvalitativa metodens nackdelar har funnits. Svaren ger inte någon generell bild över elever som gått vidare från ett Individuellt program till ett nationellt (Magne Holme, I. & Krohn Solvang, B. 1991) utan endast dessa elevers erfarenheter men dessa intervjuer torde ändå ge svar på forskningsfrågorna.

Fyra intervjuer har gjorts med intervjumanualen som bas, se bilaga 1.

Bandspelare och anteckningar har använts som hjälpmedel vid insamlandet av data. Båda uppsatsskribenterna har deltagit vid varje intervjutillfället. Vid varje intervjutillfälle har en av oss varit huvudintervjuare medan den andra har antecknat. Efter varje intervju har transkribering skett.

4.2 Genomförandesteg och datainsamling

Som första steg utformades ett brev som beskrev syftet med denna forskningsstudie, därefter arbetades en intervjumanual fram. (se bilaga 1)

I det andra steget kontaktades studie- och yrkesvägledare genom mailförfrågningar, se bilaga 2., och telefonsamtal på olika skolor. Anledningen till att det var studie- och yrkesvägledare som kontaktades var av den erfarenhet som erhöles under våra praktikperioder. Studie- och yrkesvägledarna hade en nära kontakt med IV-elever och visste oftast var eleverna tog vägen efter IV-programmet. Genom detta upprättades en kontakt med två verksamma studie- och yrkesvägledare och det är dessa två som har varit behjälpliga med eleverna. Det brev (bilaga 2) som beskrev syftet med forskningsstudien skickades till studie- och yrkesvägledarna så de kunde se syftet med uppsatsen.

I det tredje steget fick eleven vid första kontakten förfrågan av studie- och yrkesvägledaren på skolan om de ville delta i en intervju. Eleverna delgavs informationen att det var två studenter på Stockholms universitet som ville höra olika elevers berättelser om deras väg från Individuella programmet till ett Nationellt.

I det fjärde steget kontaktades eleverna av oss via telefon. Vid denna kontakt bokades tid för intervjutillfället. Alla eleverna erbjöds att ta del av det personliga brevet samt intervjufrågorna. Tre valde att läsa brevet och intervjumanual medan en avböjde och inte tyckte det var behövligt. Det personliga brevet och intervjumanualen skickades per mail över till de tre elever som sagt

ja. Syftet med att eleverna skulle få ta del av intervjufrågorna berodde på att de skulle få en möjlighet att reflektera runt frågorna före intervjutillfället. Det upplevdes relevant ur forskningssyfte med anledning av att det var avsatt en viss tid för varje intervju.

Som sista steg genomfördes intervjuerna. Intervjuerna skedde på platser enligt elevernas önskemål samt förslag från vår sida där eleven inte tyckte det spelade någon roll var intervjun skedde. De förslag som då lades fram var ur aspekten att göra det så enkelt som möjligt för eleverna att mötas.

Intervjuerna varade mellan 35-45 minuter. En var huvudintervjuare medan den andra antecknade och tittade på kroppsspråk hos intervjupersonen samt flikade in med frågor om det behövdes. Varje intervju spelades in och två bandspelare användes vid tillfället. Själva intervjuerna skedde på olika platser utifrån önskemål från intervjupersonerna, dem två som inte hade något önskemål lades förslag på platser som torde vara lämpliga och genomförbara då dessa skedde under dessa två respondenters skoltid.

Intervjun med respondent ett, skedde på ett café (önskemål från respondenten). Intervjun med respondent två, skedde på respondentens skola (förslag från oss). Intervjun med respondent tre, skedde hemma hos respondenten (önskemål från respondenten). Intervjun med respondent fyra skedde på respondentens skola (förslag från oss).

Underlaget för intervjuerna var intervjumanualen (bilaga 1) som hade mailats till tre av respondenterna den fjärde hade inget intresse av att få den. Hon läste frågorna först före intervjutillfället.

Efter detta skedde transkriberingen av materialet, ytterliggare beskrivning finns under rubriken bearbetning av resultat.

4.3 Tillvägagångssätt vid urvalet

Valet av skolor och studie- och yrkesvägledare grundades på om skolan hade IV-programmet och en verksam studie- och yrkesvägledare. Även en rekommendation följdes från en studie- och yrkesvägledare på ett gymnasium (där en av oss tidigare gjort praktik), den studie och yrkesvägledaren blev sedan en av kontakterna i denna forskningsstudie.

Med hjälp av de två verksamma studie- och yrkesvägledare har urvalsgruppen kommit till. De två vägledarna som blev mellanhanden till eleverna frågade om något önskemål fanns vad det gällde respondenterna såsom kön, ålder, kulturell bakgrund eller anledningen till att de hade studerat på IV-programmet. Endast ett önskemål fanns från vår sida, att de hade erfarenhet från IV-programmet och idag går på ett nationellt program. Studie- och yrkesvägledarna var fria att välja elever. Valet av elever, enligt studie- och yrkesvägledarna, grundades på att de själva hade kontakt med dem under tiden eleverna gick på IV-programmet samt att de trodde att de skulle kunna tänkas ställa upp på intervju.

Urvalet kan gå under benämningarna tillfällighetsurval eller bekvämlighetsurval. Dessa två kategorier symboliserar dock inget positivt (Holme & Solvang 1991). Då (a.a.) menar att detta sätt att välja ut ett urval kanske inte ger de bästa att representanterna från gruppen (populationen) . Trots detta väljer vi denna urvalsmetod då vi söker berättelserna hos urvalsgruppen.

Avgränsningen är gjord till fyra elever. Vårt mål var att intervjua sex till sju elever men det överskjutande antalet elever fick vi aldrig kontakt med. Vi hade två möjliga respondenter som hade tackat ja via en studie och yrkesvägledare men efter ett antal försök att via telefon komma i kontakt med dem var vi tvungna att ge upp, det för att kunna fortsätta processen i vårt uppsatsarbete, såsom att börja bearbeta resultatet och gå vidare i analysen.

Alla elever bor i Stockholmsområdet, detta med anledning av att vi ville kunna möta eleverna vid intervjutillfället. Att kontakta studie och yrkesvägledare utanför Stockholmsregionen var inte aktuellt med tanke på den tid det skulle krävas om vi skulle behöva resa till andra orter för att möta eleverna, då det för oss har varit viktigt att kunna möta eleverna fysiskt för denna forskningsstudie.

Vår avgränsning gällande antal och geografiskt område kan ses som att det inte kan ge en generell bild gällande elevers väg från IV-programmet till ett nationellt program, eftersom område, socioekonomisk status, och etnicitet skulle kunna vara faktorer som påverkar elevers väg till vidare studier. Men då syftet är att höra enskilda elevers berättelser och deras upplevelse om vad som gjort att de läser vidare torde dessa elever kunna svara på syftet.

4.4 Urvalsgruppen

Urvalsgruppen bestod av fyra elever. Åldern är mellan 16 och 19 år. De har olika lång erfarenhet från IV-programmet. De har av olika anledningar börjat på IV. Alla är bosatta i Stockholmsområdet.

Intervjuperson ett; en flicka 19 år, har gått två år på IV-programmet gick ut grundskolan med 95% frånvaro, IG i alla kärnämnen, hon går idag sitt första år på ett nationellt program.

Intervjuperson två; en flicka 19 år, har gått ett år på IV-programmet, hade IG i ett kärnämne, går idag sitt andra år på ett nationellt program.

Intervjuperson tre; en flicka 16 år, har gått några månader på IV-programmet, hade godkänt i endast tre kärnämnen från grundskolan, går idag på ett nationellt program.

Intervjuperson fyra; en flicka 19 år, fick börja gå på IV då hon inte hade tillräckligt bra kunskaper i svenska, har gått ett år på IV-programmet går idag sitt första år på ett nationellt program.

4.5 Tillförlitlighet

I forskningsstudien har fyra kvalitativa intervjuer genomförts. Med denna forskningsmetod är det svårt att mäta reliabiliteten och validiteten i resultatet. Trost (2005) beskriver att intervjupersonerna är i ständigt pågående processer, därför finns inga garantier för att resultaten skulle bli de samma vid en ny undersökning. Medvetenheten hos oss intervjuare om att tolkning skett utifrån vårt eget synsätt finns. Den totala nollställdheten var svår att uppnå även om det eftersträvades. Trost beskriver också att en total nollställdhet inte är möjlig (2005). Andra intervjuare hade kanske gjort andra iakttagelser. Men då medvetenheten om detta fanns ökade troligtvis neutraliteten. Det resultat som framkommit kommer inte att ge en generell bild eller ett allmängiltigt svar då antalet respondenter är få. Resultatet gäller endast denna studie.

Kvaliteten på intervjuerna är en grundförutsättning för den senare analysen och rapporteringen. (Kvale,1997). Som intervjuare är man forskningsverktyget och ska ta ställning till vad i intervjumaterialet som ska tolkas och inte. För att detta skulle ske krävs en kunnighet inom området, ha språkkänsla och behärska konsten att samtala (a.a.). Genom att uppnå detta har förberedelser skett genom att ha varit påläst inom ämnesområdet, det för att få en god förståelse för respondenterna och kring deras möjliga erfarenheter. Här gällde det att se till att det var ungdomar som skulle intervjuas och utmaningen där var att ställa dem rätta frågorna så de skulle vara förståeliga. Intervjufrågorna har arbetats fram utifrån forskningsfrågorna och syftet. Vi har även tagit hjälp av en gymnasielärare för att ytterligare kunna stärka tillförlitligheten i resultatet genom att ställa rätt frågor. Språkkänslan och konsten att samtala som Kvale (1997) beskriver upplevs som uppfylld med anledning av de många samtal som vi genomfört både i teori och praktik under utbildningen på Studie- och yrkesvägledarprogrammet.

Att människan har lätt för att glömma beskrivs i *Forskningsmetodik* (Holme & Solvang 1991). För att minska risken för att något skulle ha gått oss förbi användes bandspelare, båda deltog vid varje intervjutillfälle, en var huvudintervjuare medan den andre antecknade och flikade in med frågor och tittade på kroppsspråk. Efter varje intervjutillfälle transkriberades materialet, detta leder till att tillförlitligheten i resultatet är stort. Därmed är även risken liten för att viktig information missats och att egna värderingar har tillkommit vid bearbetningen. Tillförlitligheten i svaren kan inte kontrolleras men med inspelade intervjuer och den litteratur som studerats torde denna forskningsstudie inge en trovärdighet.

4.6 Forskningsetiska principer

Med hjälp av vetenskapsrådets regler och riktlinjer för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning har hänsyn tagits till individskyddskravet som innefattar fyra huvudkrav. Nedan beskrivs de fyra kraven samt en del av reglerna som går under kraven. Det är olika regler skriva under kraven, de som är utplockade är de som upplevdes som mest relevant för respondenterna, det med anledning av att de skulle känna sig trygga med att deras identitet inte avslöjas, att deltagande är frivilligt samt att de när som helst kunde avbryta sin medverkan utan konsekvenser.

- Informationskravet säger att *”forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte”*
- Samtyckeskravet ” Deltagare själva har rätt att bestämma över sin medverkan” Regel nr tre och fyra ”De som medverkar i en undersökning skall ha rätt att självständigt bestämma om, hur länge och på vilka villkor de skall delta. De skall kunna avbryta sin medverkan utan att detta medför negativa följder för dem”. ”I sitt beslut att delta eller avbryta sin medverkan får inte undersökningens deltagarna utsättas för otillbörlig påtryckning eller påverkan. Beroendeförhållanden bör heller inte föreligga mellan forskaren och tilltänkta undersökningens deltagare eller uppgiftslämnare”.

- Konfidentialitetskravet säger ” Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem”
- Nyttjandekravet ”Uppgifter insamlade av enskilda personer får endast användas för forskningsändamål” Regel nr sju ” Uppgifter om enskilda, insamlade för forskningsändamål, får inte användas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften”. (Vetenskapsrådet, 2002)

Dessa fyra huvudkrav har sammanfattats i texten på ett lättläst sätt i det personliga brevet där även förfrågan om frivilligt deltagande i detta forskningsarbete finns skrivet (se bilaga 2) Vidare har också rekommendationerna i Vetenskapsrådets Forskningsetiska principer (2002) beaktats. Under regeln samtyckeskravet finns en rekommendation att ett samtyckande bör hämtas av vårdnadshavare om respondenten är under 15 år. En av respondenterna i denna forskningsstudie har passerat 16 år, där upplevde vi att ett godkännande inte behövdes då åldersgränsen var femton år. Respondenterna har erbjudits att ta del av forskningsresultatet innan den lämnas in för opposition samt att information kommer att ges om var uppsatsen kommer att kunna hittas.

Respondenterna är också medvetna om att även om de inte upplever forskningsresultat eller tolkningarna på det sätt som är skrivet så kan det inte hindra ”publicering” (a.a.)

4.7 Bearbetning av resultatdata

För att få en struktur på bearbetningen och analys av resultatet har hjälp tagits av litteratur (Marshall och Rossman kapitel 6, 2006). Denna bok rekommenderar en struktur vid bearbetningen av resultatdata. Det med anledning av att det blir stora mängder data vid kvalitativa intervjuer. En bearbetning har skett i flera steg.

Tillvägagångssättet har gått till som följer. Efter varje intervju fördes en diskussion runt själva intervjutillfället, anteckningarna har diskuterats igenom samt en slags muntlig gruppering av de resultat som kom fram i intervjuerna. Diskussionen var en avstämning, hur hade intervjun gått? Fanns oklarheter? Vad var intressant? Fanns likheter mot någon av de andra intervjuerna? Kändes något igen kopplat till litteraturen. Därefter skedde transkriberingen.

Under transkriberingens gång skedde en kontinuerlig kommunikation mellan oss uppsatsskribenter. För att underlätta själva upplägget av resultatdatan fördes transkriberingen in i tabeller. En kolumn för intervjuaren, den andra för respondenten och den tredje för kommentarer. I kommentardelen skrevs reflektioner runt respondenten innehållande vad som framgick under intervjun, om det upplevdes en osäkerhet, bestämdhet etcetera det för att få fram helheten. Vid transkriberingens slut fördes en diskussion runt vad som hade kommit fram. De anteckningar som fanns diskuterades också, hade den andre intervjuaren antecknat något som inte fanns med i själva intervjumaterialet lyftes det. Som ett sista steg i bearbetningen av resultatet från respondenterna färgades kärnan i texten så att kärnan kunde tydliggöras för ögat.

Med detta klart påbörjades analysen. Analysen av resultatet har bearbetats med hjälp av tidigare forskningslitteratur, litteratur knutna till ämnet samt två teorier. Därefter sorterades svaren in under respektive forskningsfråga.

5. Resultat

Resultatet kommer att redovisas utifrån forskningsfrågorna som rubrik. Under forskningsfrågorna har en sammanfattning skett utifrån de teman som kommit fram från intervjuerna, detta för att få det mer lättöverskådligt. Respondenterna är förkortade med Ip1, Ip2, Ip3 och Ip4.

1. På vilket sätt har skolan bidragit till elevens övergång från ett individuellt till ett nationellt program?

Skolans personal

Ip 1 tycker att lärarna betedde sig dåligt mot henne första tiden, hon tror att hon haft ett ”rykte” pga. att hon var bråkig på högstadiet. Hon tycker att de tryckte ner henne, hon upplevde att de uppfattade henne som hopplös och värdelös. Upplevde att vissa lärare nästan bildade en ”pakt” och bestämde sig för att den här eleven är uppkäftig, henne tycker vi inte om. Fick nya lärare andra året som i samband med hennes mognad gjorde att allt blev roligare. De var bra på att peppa. Vägledaren har varit ett stort stöd, hon har peppat henne och löst många problem. Hade ingen större kontakt med sin mentor, kan ha berott på hennes beteende första året och även lärarnas beteende mot henne. Det handlar även om personkemi men anser att alla lärare ska vara bra på att peppa och uppmuntra eleverna.

Ip 2 tycker att lärarna hjälpte och stöttade mer än i högstadiet, de var inte så många i klassen så de fick den tid de behövde. De satte sig med en elev i taget. Det var viss omsättning på lärare då de blev mammalediga etc. så även mentorer byttes ut ofta, alltså lärde hon inte känna dem riktigt. Lärarnas uppmuntrande och stöttning har varit viktig, hon anser att det är mycket lärarnas förtjänst att hon fick så bra betyg på IV. De kämpade på och ringde alltid hem om man var borta från någon lektion, de meddelade även föräldrar så hon kände sig tvungen att gå även om orken inte alltid fanns.

Ip 3 Nämner studievägledaren som en viktig person, utan henne hade hon inte kommit till den skola där hon är idag. Bråkade mest med lärarna.

Ip 4 tycker att lärarna var bra och har hjälpt till mycket. De har alltid haft koll på hur hon legat till och pushat henne i rätt riktning. Tycker att lärarna var mer som kompisar och var jättesnälla och hjälpsamma. Mentorn var en lärare men hon anser inte att den personen hjälpt henne specifikt utan mer hela klassen. Även här nämner hon att de pushar på eleverna.

Upplägg på IV

Ip 1 Är nöjd med i princip allt utom med vissa lärares beteende som hon anser kunde vara mycket omoget och orättvist. Minns inte att det fanns någon studieplan, lärarna kunde fråga ut i klassen ibland vad de hade för tankar om framtiden. ”... alla bara: jag ska bli pilot, jag ska bli polis, jag ska ta hand om hästar och sedan var det inte mer med det, utan man gick de här dagarna och läste upp sina betyg...” ”... men det fanns vissa som hade en djupare relation med sina lärare...” ”... så det var lite olika från person till person... man fick liksom söka sig lite själv till det som man ville veta”.

Ip 2 Eftersom IV-programmet hade sina lokaler längst bort på ena delen av skolan så kändes det som att de skilde sig åt. ”... man var utanför i skolan liksom och så var det ju liksom att man kände sig... man kände liksom att men jag är... jag är dum i huvudet ungefär...” Minns inte någon

studieplan men målen gick man igenom på kvartsamtal med föräldrarna. Hon kunde känna att hon blev slappare om hon fick veta att hon låg på ett Godkänt eller VG i betyg men om det var tvärtom ökade motivationen. Planeringen var bra, de läste upp betygen i lugn och ro, hon kände sig trygg.

Ip 3 Hon anser att schemat var dumt då man slutade olika tider varje dag, hon tycker också att det var för lätt och tycker att de borde ha anpassat uppgifter etc. för henne som var godkänd i kärnämnen. Det var ofta rörigt och ostrukturerat, eleverna kunde få reda på ett studiebesök i sista minuten och få dålig information om läxor. Hon hade ingen studieplan, endast med Soläraren som lade upp en plan för just det ämnet. Hon kände sig dumförklarad av flera orsaker på IV. En var att IV- eleverna fick så mycket tid med djuren (djurinriktat IV- program) jämfört med eleverna på det nationella djurprogrammet. Hon anser att det var för att IV-elever inte är så smarta så då låter man de "klappa djur" vilket kändes meningslöst.

Ip 4 tycker att det var ett roligt upplägg med mycket lek-övningar som passade henne bra. Studiemotivationen hade hon redan men den ökade på IV. Bra kompisar och upplägget med "lek på lektioner" som passade henne. Små tävlingar som gjorde att man ville vinna och lärde sig. Det negativa var att det var lite väl mycket raster. Ip 4 anger att det fanns en individuell studieplan. Det gjordes upp en plan för vilka ämnen hon skulle välja med tanke på vilket gymnasieprogram hon ville in på, vilket på sätt och vis gjorde att hon kämpade med just de ämnena.

2. På vilket sätt har elevens motivation haft betydelse i relation till fortsatta studier?

Trivsel och intryck av IV

Ip 1 hatade IV hela första året, anser att man automatiskt blir dumförklarad när man har sitt namn tillsammans med IV. Detta sker av alla kompisar runtomkring. "De bara: ja men du ska ju bara hålla käften liksom, du går ju på IV. Hur smart är du liksom? " ... och lärare liksom redan från högstadiet så bara: vill du sitta på IV? Vill du vara helt värdelös liksom så... tom lärarna..." Anar att de inte säger så till alla men kände sig som en mindre populär elev och kände sig dumförklarad även av lärarna. Trivdes bra under andra året, allt vände efter sommarlovet, kände igen elever och lärare, hittar en tidigare klasskompis där som gjorde att det kändes bra. Hade två nya lärare som ställde upp för henne. Är nöjd med att stå ut med att gå i skolan överhuvudtaget, känner hon att det blir för mycket tar hon ett steg tillbaka. Vill inte tillbaka till det skoltrötta stadiet igen.

Ip 2 tyckte att det var jättejobbigt att börja på IV pga. att hon hört negativa saker om programmet exempelvis att man är dum i huvudet om man går på IV. Ville inte gå om, ville bara fortsätta gymnasiet och gå ut. Efter hand märkte hon att det var värt att gå på IV, hon anser att hon inte hade klarat av engelskan annars. Hon är nöjd med att ha kommit in på ett nationellt program och att ha klarat sig bra efter IV.

Ip 3 Hon kände sig helt felplacerad, hon kände sig "puckad" eftersom hon tyckte att hon hamnade i samma klass med människor hon aldrig skulle umgås med i vanliga fall. Hon kände det som att hon gick i någon specialgrupp då de bara var sex stycken i klassen. Det var ingen som pratade, själv är hon väldigt social. Hon anser att lärarna borde ha arbetat mer med detta, kommunikationen i gruppen. Inriktningen på hennes IV-program var djur. Hon märkte att IV-

eleverna fick mer tid hos djuren än de andra som gick ett nationellt djur-program. "... vi är mongo-barn och vi får klappa djur, det är kul typ..." "... det var ju inte så att vi gjorde något vettigt."

Ip 4 kände att det var jättejobbigt och var ledsen när hon fick veta att hon skulle börja på IV. Hon hade känslan av att hon kunde mer än de trodde. Första tiden var jobbig eftersom hon kom in mitt i terminen. Hon gick tidigare på IV uppåt i landet som första invandrare i den staden. Det kändes nedtryckande, som att man är en tönt och dum i huvudet. Det här har hon hört från kompisar. Hon hade föreställningen om att det var för lata människor och hon var inte sådan. Hon trivdes till slut väldigt bra, tyckte ibland att det var jobbigt att inte kunna allt. Är väldigt nöjd med allt, sina betyg och att hon trivs i klassen.

Motivation och energi:

Ip 1 anser att hon mognade och att valmöjligheterna inte var så stora, det vara bara att ta tag i det och göra det bästa av situationen. Anser att mognad tar tid och att "trotsåldern" verkligen måste släppa innan man kan ta tag i något. Tror inte att alla elever klarar av att gå från högstadiet till gymnasiet, att det blir ett för stort hopp. Pojkvännen har inspirerat och stöttat, är duktig i skolan och har lärt henne att om hon bara hänger med från början så hänger hon med hela tiden. Fick även stöd av bror med flickvän. Föräldrarna har funnits och uppmuntrat men hon tror att de inte trodde att hon skulle gå igenom IV utan bara skulle ligga hemma och sova om dagarna. Studievägledaren anser hon nästan fungerat som en kurator för henne. Att plugga kändes ok och oftast ganska roligt att ha orken att öppna böckerna, läsa och slutligen kanske få ett Vg eller ett Mvg på ett prov. När omgivningen dumförklarar känns det bra att bevisa motsatsen. "Sedan märkte man ju det att: jag förstår ju det här. Jag är inte alls dum i huvudet som alla säger." Hon nämner att hon är envis och fortfarande ganska trotsig, hon ger sig inte om någon säger att hon inte klarar av något. Slår bort negativa tankar när de kommer och skriver ner varje söndagskväll vad som varit bra under veckan. "... man måste liksom vilja för att klara det. Samtidigt som man måste hela tiden ha stöd, man klarar det liksom inte själv även om man kanske tror det."

Ip 2 hade studiemotivation redan innan hon började på IV men det fanns tillfällen då hon tröttnade. Det var då lärarna var där och peppade. "... ni kan det här, kom igen nu..." Andra orsaker än vantrivsel har gjort att det varit tungt att gå till skolan. Själva pluggandet gick bra på IV, läxorna var få och håltimmarna många så det fanns tid att göra skolarbetet i skolan. Hon anser sig vara envis och tycker att det är en bra egenskap för att klara sig i skolan. Hon ser en stor skillnad jämfört med högstadiet med motivationen, på högstadiet gjorde man som man ville men på IV fanns det lärare som kämpade för eleverna. Hon anser sig inte kunnat vara där hon är idag utan IV. Tycker att man känner sig äldre när man hamnar i ett gymnasium och tar då större initiativ.

Ip 3 Studie- och yrkesvägledaren på IV gav motivation. Studie- och yrkesvägledaren ansåg inte att IV var en bra lösning utan tog med Ip 3 till en annan skola på studiebesök. Hennes mentor var kritisk till bytet, ville ha kvar henne på IV. Hon tror att detta beror på att hon tillförde klassen något eftersom hon var den enda som pratade. Ip 3 anser sig inte ha något intresse för skolan, hon vill hellre arbeta men trivs på den skola hon hamnat på nu. Hon har blivit lovad resa och egen lägenhet av en förälder om hon klarar sin skolgång men tycker själv att den motivationen fungerar dåligt. Det är enormt viktigt för henne vilka som finns i hennes omgivning i skolan, just nu går hon ett program som hon inte tycker att hon förstår så mycket av men kompisarna är bra och då blir det roligt. Hon anser sig aldrig avsluta saker hon påbörjat så hon tycker att det skulle vara väldigt skönt att få gymnasiet klart. Pluggandet på IV ser ut som

det gör idag på det nationella, man hade inte läxor där utan gjorde dem i skolan. Idag har hon en s.k. studietimme i skolan där hon kan göra sådant hon halkat efter med. Hon har många håltimmar där hon går nu vilket gör att hon kan umgås med klasskompisar och få en bra relation där. Hon anser att IV säkert kan fungera för andra, även om det inte fungerade för henne, hon tycker att det är viktigt att man får flytta upp till gymnasiet eftersom man oftast är trött på den skola man gått i under högstadie- perioden.

För **Ip 4** var det viktigt att kunna uttrycka sig rätt, känner att hur mycket svenska hon än läser så blir det inte perfekt. Blir frustrerad av att t.ex. läsa en text och fastna vid vissa ord. Får även stöd på lärcentrum. Att plugga gick bra, det var som en tävling mellan klasskompisar, att kunna en sak bättre nästa dag, ett bra sätt att lära sig. Hon får motivation av systemen som går på samma skola fast på ett nationellt program. Att kämpa för att komma över till ett nationellt blev ett mål. Ip 4 känner att hon blivit motiverad av sin syster som hon hjälpt. Att hjälpa andra motiverar. Hon har ännu en syster som hon ser upp till och vill bli som. Föräldrarna har varit ett stort stöd, de trodde på henne och talade om att hon skulle klara av det. Hennes pappa anser att skolan är viktig för barn, hon ser upp till honom och vill ha ett viktigt arbete som han har haft. Hon pratade med sin studie- och yrkesvägledare som hjälpte henne vidare när hon var redo. Hon har även sagt till sig själv att hon klarar av det, har en inre vilja.

Tankar om framtid och mål:

Ip 1 Tankar om framtiden kom efterhand och när hon till slut kom att tänka på mäklaryrket så tog hon reda på allt om hur man skulle ta sig dit. Detta har hon strävat efter och då blev det lättare. Hon tror inte att något hinder finns som kan påverka framtiden förutom skoltröttheten. Detta är hon medveten om och försöker hantera detta genom att känna av när stressen kommer och boka in ledighet då. Hon är målmedveten, vet vad hon vill och strävar efter det. Målet är att gå igenom sitt program på gymnasiet och börja läsa till mäklare. När hon är tjuguet år vill hon ha ett jobb, en lägenhet och klara sig ekonomiskt.

Ip 2 Målet är att bli polis, det har det varit sedan många år och det är också anledningen till att hon går i skolan fortfarande. Det som skulle kunna hindra henne där är en fotskada, skolan tycker hon inte är några problem. Hon tycker att det är viktigt att ha en bild kring yrket man vill nå fram till.

Ip 3 Målet är att få gymnasiekompetens. Hon vill flytta hemifrån och skaffa jobb men inser att det bästa vore att gå ut gymnasiet först. Hindret kan vara hennes ointresse för skolan. När det gäller praktik och jobb känner hon motivation och talar gott om intressanta arbetskamrater och roliga arbetsuppgifter. Hon känner att det nuvarande gymnasieprogrammet (fordon) kan bli en utmaning då hon egentligen inte kan så mycket om bilar.

Ip 4 tror att svenskan kan påverka hennes framtid, annars ser hon bara dörrar. Hon anser sig vara trevlig, ha lätt för att kommunicera och vara social. Hon hämtar energi till studierna genom att alltid göra läxor och plugga med sin kompis. De hjälper varandra och är bra kompisar. Ip 4 mål, har ända sedan hon var liten velat tjäna pengar och varit intresserad av ekonomi, haft sin pappa som förebild. Under tiden på IV var det målet - att komma in på sam-ekonomi. Vill gå på universitetet i framtiden. Viktigt att ha ett mål klart innan man börjar med nästa.

6. Analys

Precis som i resultatet följer indelning av teman under forskningsfrågorna. Analysen redovisas med koppling till litteraturen under respektive forskningsfråga kopplat till teman.

På vilket sätt har skolan bidragit till elevens övergång från ett individuellt till ett nationellt program?

Skolans personal

Hugo (2007) beskriver att de elever han mött under sin studie lägger stor vikt på lärarnas roll. Lärarna och hur eleverna trivs med dessa har ofta betydelse för om eleven överhuvudtaget kommer till skolan. I högstadiet kan känslan av att bli bortglömd som elev bli stark men kan få en vändning när man kommer till ett individuellt program där lärarna har ansvar för färre elever. Detta vittnar även denna studies elever om. Två av eleverna anser att lärarna har varit bättre än på högstadiet, haft mer tid och uppmuntrat dem till att läsa upp sina ämnen. Två av eleverna anser sig ha haft sämre lärare men är också medvetna om sin egen skoltrötthet och sitt negativa beteende gentemot skolan och lärarna. Vad är då en bra lärare? Andersson, I (2004) beskriver att många lärare idag upplever sitt jobb som mycket svårt och krävande. Förr var lärarrollen mer självklar, det fanns klarare gränser kring arbetsuppgifter och auktoriteten var mindre ifrågasatt. Idag ska lärarna fixa det mesta, eleverna kräver mer och de visar tydligt hur de mår i skolan. Lärarna i Anderssons bok upplever att arbetet har blivit mer socialt inriktat, det handlar inte längre bara om kunskapsinläring utan om social träning och elevvårdande verksamhet. En lärare beskriver känslan av att vara psykolog, familjeterapeut, förälder och lärare. Även Hugo (2006) nämner detta. Tidigare sökte nästan enbart studiemotiverade till gymnasiet, att möta elever som på ett eller annat sätt misslyckats i grundskolan ställer nya krav på lärarna. En ny sorts verksamhet ska erbjudas.

En fördel på IV-programmet är att det är små klasser, detta kommer fram under intervjuerna i denna studie. Lärarna har tid, sätter sig ner med varje elev och kan undervisa mer individuellt efter varje elevs behov. Vikten av att personkemin stämmer kommer också fram. Det här kan enligt oss liknas med att trivas dåligt på jobbet, har man arbetskamrater som man bråkar med och inte trivs med så känns det antagligen inte bra att gå till jobbet. Gustafsson (2007) beskriver i sin rapport att ungdomarna har negativa förväntningar på sig själva, det här bekräftar denna studies första intervjuperson. Hon beskriver hur det ”dåliga ryktet” kan följa med en elev genom de olika skolformerna och att lärarna till synes ”gaddar ihop sig” och behandlar eleven därefter. Eleverna själva har en negativ bild av IV och förknippar det med något dåligt där mindre begåvade elever går, detta har enligt tidigare intervjuperson också handlat om vissa lärares negativa inställning till IV. Det Gustafsson kommer fram till är att skoltrötta ungdomar behöver engagerade och stödjande vuxna. I hennes projekt var det inte programmets teoretiska del som varit det väsentliga utan stödet och förtroendet eleverna känt från coacherna. Eleverna uppskattade att få guidning in i vuxenlivet och bli bemötta med respekt, tålmod, omsorg och humor. Det här bekräftas även i denna studie, Ip 2 beskriver att lärarna på IV ringer hem om man stannar hemma och frågar varför man inte kommer. Det här nämner även elever i Hugos avhandling som något positivt, är man inte saknad kan man lika gärna stanna hemma. Boberg-Andersson och Åberg, (2007) nämner i sin slutsats att genom små undervisningsgrupper och

personal som stöttar och bryr sig så når eleverna lättare sina mål på IV. Även studievägledaren har i deras studie haft stor betydelse, så också i denna, respondenterna nämner denna person som ett viktigt stöd och en person som hjälper dem vidare och löser problem.

I A Contextualist Explanation of Career (Brown, 2002) beskriver Brown vikten av att se hela personen, man har nytta av en persons berättelse för att möta denne på bästa sätt. Ip 1 beskriver känslan av att vara dömd redan innan man börjar på IV, känslan av att lärarna bestämt sig för att inte tycka om henne. Att som lärare ha en fullständig förståelse är inte alltid möjligt men en utgångspunkt som består i att se eleven ur alla vinklar underlättar. Eleven har en berättelse bestående av en mängd olika delar bestående av hemsituation, personlighet, vänner med mera. Saker anses i denna teori sammanvävda som ett tyg, kan man som lärare se väven så kan man fortsätta på den med rätt färg på trådarna.

Upplägg på IV

I Lpf 94, kap 2.1 står: "att skolan skall särskilt sträva mot att varje elev som lämnar utbildning på individuellt program i gymnasieskolan har en planering för och goda möjligheter till fortsatt utbildning eller förvärvsarbete."

Av det vi kan se har det varit en dålig eller i alla fall för eleven otydlig studieplanering för intervjupersonerna i denna studie. Endast en av eleverna uppger att det fanns en riktig studieplan där det lades upp en plan för vilka ämnen hon skulle läsa för att komma vidare till det nationella program hon ville komma till.

Eleverna är eniga om att IV anses som ett sämre alternativ, att man är "dum" när man går på IV. Dels kommer det fram att IV:s lokaler inte ligger tillsammans med den övriga skolan, dels nämns upplägget på IV ibland vara ostrukturerat och inte så bra anpassat till varje elev. En av elevernas beskrivning av djurinriktningen där hon märkte en skillnad mellan IV och det nationella programmet är också det en indikation på att bli annorlunda behandlad än elever på ett nationellt program. Myndigheten för skolutveckling (2006) beskriver en skola i Lidköping där man har ett samarbete mellan IV och de nationella programmen. Lokalerna är vägg i vägg med andra program och gemensamma utrymmen delas. Man anser sig inte ha någon synlig social uppdelning. En arbetslagsledare menar att man inte får någon status på IV om man sitter i källaren.

Ett roligt sätt att lära sig på och ett lugnt och tryckt sätt att läsa upp sina ämnen på är saker som två av eleverna anser har varit bra i upplägget på deras IV-program.

En viktig grundkomponent i handlingsteorin (action theory) i A Contextualist Explanation of Career (Brown, 2002) är meningsskapande för händelser eller ett fenomen. Även komplexiteten som består av olika delar är viktig. Finns det en plan för min framtid? Kan jag se helheten? Vad är meningen med att läsa på IV? Eleverna måste känna ett stöd i att se helheten, planen för hur de närmsta åren kan se ut och förstå varför man gör upp en plan. I teorin ingår även att se människan som en agent, en aktivt handlande person och inte som ett "offer" för yttre omständigheter. Eleverna talar om att de redan när de börjar på IV känner sig "dumförklarade" och "speciella" i en negativ bemärkelse, de blir placerade i en egen del av skolan och tillsagda av kamrater att de är dumma. Här ska man genom att arbeta med det som denna kontextuella teori talar om, att kunna nå en starkare självbild genom att man befinner sig i nuet och ser handlingarna och vidare målen som viktigare än orsakerna. Vidare betonas känslans betydelse, känslan som föds ur ens behov, mål, syften och planer ger i sin tur upphov till den energi och

motivation som krävs för ens agerande. Alltså kan säkerligen en studieplan och samtal kring den skapa en mening med skolgången.

På vilket sätt har elevens motivation haft betydelse i relation till fortsatta studier?

Trivsel och intryck av IV

Alla elever tyckte att det var jobbigt att få beskedet att de skulle börja på IV, även om de förstod varför. Alla elever tyckte att starten var tung men för alla utom en vände det och blev bra, antingen på en gång eller efter en längre tid. Alla nämner exempelvis dum, puckad och tönt i sin beskrivning av hur känslan var att börja på IV. Antingen att känslan funnits hos dem eller att den dök upp när de började. Att IV:s rykte inte är positivt går att läsa ut ur detta. Dessa intervjupersoners kompisar pratar om IV som ett program där man läser om man är "dum i huvudet". Detta har påverkat dessa elever som redan innan de börjat på IV fått en klart negativ bild av programmet. Efter en tid har vinden vänt för tre av intervjupersonerna. Någon säger att hon upptäckte att hon fick stöd som hon inte fått tidigare, en förståelse från lärare kring sina svårigheter. Att lärare "ställer upp" anses som en viktig del av trivseln, att bli pushad i rätt riktning. Salutogent perspektiv är ett begrepp som myntades av Aaron Antonovsky (1923-1994) här refererat efter Myndigheten för skolutveckling, (2006). Det innebär att man inte lägger vikten på "riskfaktorer" utan på hälsobringande faktorer. Man behöver inte försöka undvika problem och motgångar, istället inrikta sig på att stärka faktorer som fungerar och använda dem som en slags buffert mot påfrestningar. Tillvaron måste vara begriplig så att det som händer i livet blir hanterbart, detta kallade han KASAM, känsla av sammanhang.

I CIP-theory i Brown (2002) är självinsikten, kunskap om sig själv, vad vi är bra på och våra värderingar en viktig komponent. Ett problem uppstår när det finns ett gap mellan dagens situation och vårt önskade mål. Hos dessa elever finns en känsla av att komma till ett ställe för "speciella människor", de stretar emot och vill inte bli beblandade med dessa och bli sedd som någon som är dum. Här förstår vi att stöd kan behövas kring självinsikten, att man plockar fram personens starka sidor och positiva egenskaper. Valmöjligheterna har inte heller varit så stort hos dessa elever, de är medvetna om att poängen är för få eller ämneskunskaperna för dåliga för att komma in på ett nationellt program. Dessa elever har i detta skeende små valmöjligheter. CIP -theory tar även upp frågan om man är en självgående människa eller i behov av mycket support. Uppvisas en låg grad av beredskap, färdighet? En sjustegsmetod finns i teorin som börjar med en intervju/samtal och så småningom en brainstorming med klienten kring aktiviteter och hjälpmedel som kan vara bra för att nå målet, vad har man för inneboende resurser? Man börjar arbeta efter en plan och uppmuntran samt åtgärder efter vägen.

Motivation och energi

Envishet är ett ord som återkommer hos intervjupersonerna. Man måste bestämma sig för ett mål och ha stöd på vägen. De som beskrivs stötta är lärare, studie- och yrkesvägledare, föräldrar, syskon och kompisar. Trots att föräldrar nämns så är det bara en av eleverna som utvecklar svaret och förklarar att familjen har en stor betydelse och att hon blir inspirerad av sina föräldrar på olika sätt. En elev nämner att föräldrarna försöker motivera med betalade resor och egen lägenhet men att det inte fungerar. Alla fyra nämner att de fått hjälp och stöd i sin motivation av någon annan människa och det har mestadels handlat om samtal och peppning från denna person. Boberg-Andersson och Åberg (2007) har kommit fram till att faktorer som

verkar motivationshöjande är bland annat personalen på IV, att de bryr sig om eleverna och anpassar studierna efter varje elev. Elevens självförtroende stärks under året på IV och det påverkar många att gå vidare till ett nationellt program. Detta beskriver även Hugo (2007). Lärarna i hans studie märkte efter ett tag att de kunde arbeta med andra saker än motivation, elevens inre motor hade börjat snurra, de blev medvetna om sin egen kraft. Ip 1 beskriver känslan på ett bra sätt: "Sedan märkte man ju det att: jag förstår ju det här. Jag är inte alls dum i huvudet som alla säger." Ip 2 beskriver vikten av att gå på gymnasiet, känslan av att vara äldre ökar initiativförmågan. Att säga till sig själv att man klarar det nämner två av intervjupersonerna som en viktig del av den inre motivationen.

Brown (2002) beskriver som nämns innan inte väl underbyggda val. Det handlar om relationen mellan kontext, handling och karriär. I detta sammanhang kan man kalla övergången till ett nationellt program för en del av dennes "karriär". När eleverna i denna studie kommer underfund med helheten och sammanhanget så föds motivation. När de upptäcker att det sker resultat, att de får bra betyg på ett prov, att de har lärare omkring sig som talar om för dem att: det här kan ni! Då sker en motivationshöjning. I deras kontext finns allt mellan familj, skola, privatliv, inre motivation. En handling i allt detta (exempelvis att studera) måste vara begripligt och ett mål blir ett sammanhang på lång sikt. Medvetenhet om sig själv visar sig hos Ip 3 som säger sig vara för uttråkad av skolan för att gå dit men är fullt medveten om att målet som hon har nås lättare om hon går ut gymnasiet. Att flytta hemifrån utan en utbildning i bagaget kan bli en tuffare resa. Frågan är om mogenheten måste infinna sig eller "trotsåldern" gå över, som hos Ip 1 för att hitta motivationen för att nå dit man vill.

Tankar om framtid och mål

Alla elever har ett mer eller mindre klart mål, ingen av dem ser något oklart eller svävande framför sig. Två har ett yrke som mål, en universitetsstudier och en vill flytta hemifrån och klara sig själv. Två av eleverna ser skoltröttheten som ett möjligt hinder för att nå dit. Medvetenheten om detta är stor och en av eleverna vet hur hon ska hantera detta. Jenner (2004) beskriver tre aspekter av motivation varav den ena är målsträvan. Det kan handla om yttre mål och belöningar som pengar, höga betyg, uppskattning eller inre mål som stolthet, glädje, självförverkligande. Här anser sig forskare ha kunnat visa att dessa mål påverkar beteendet på olika sätt. En annan aspekt på motivation är växelverkan mellan drivkraften och målen. Det hänger samman med personens självförtroende om målen nås eller inte. Likhetsstecken sätts ofta mellan motivation och drivkraft men Jenner menar att allt inte kan förklaras av en drivkraft. Om man ska besvara en fråga: "Är du motiverad?"... "Motiverad för vadå?" (s. 42) Man kan vara motiverad för vissa saker men kanske inte för andra. Drivkraften kan inte ses som isolerad, den måste ställas i relation till ett mål.

Om man ser till vad dessa elever har för tankar om framtiden så kan man tydligt skönja de slutliga och viktiga huvudantaganden och begreppen i CIP- theory i Brown (2002) Ett beslutsfattande har skett, man är beredd att utföra de handlingar som behövs för att genomföra beslutet och nå sitt mål. Hos några av intervjupersonerna finns en klar beredskap för att lösa problem som och fatta lämpliga beslut med hänsyn till de komponenter som påverkar som familj, ekonomi med mera. Ip 3 är exempelvis medveten om svårigheten med att skaffa lägenhet pga hyresmarknaden och inser att det bästa vore om hon gick ut gymnasiet. Ip 1 är medveten om att skoltröttheten kan sätta käppar i hjulet mot målet men vet hur hon ska hantera situationen. Till sist sker en karriärutveckling, en implementering av de beslut som tillsammans

utgör en väg genom livet. Att detta sedan kommer att höra till livsstilen, att de lyckas integrera sina beslut i vardagen har nåtts lite olika långt.

6.1 Sammanfattning analys

Här sammanfattas analysen uppdelat under forskningsfrågorna.

1. På vilket sätt har skolan bidragit till elevens övergång från ett individuellt till ett nationellt program?

Lärarna har en stor betydelse för elevernas övergång från IV till ett nationellt program vilket bekräftas av tidigare studier. Det är en stor skillnad mellan högstadiet och IV. Lärarna har enligt intervjupersonerna mer tid och uppmuntrar eleverna mer på IV. Här frågar vi oss vad en bra lärare är och enligt litteraturen känner många lärare idag att det är svårjobb, gränserna för vad som hör till läraryrket har suddats ut och auktoriteten är idag låg. Arbetet har blivit mer socialt inriktat. Det kommer under intervjuerna fram att det är en fördel på IV-programmet att det är små klasser. Enligt Gustafsson (2007) kan ungdomarnas negativa förväntningar på sig själva påverka studierna. Det dåliga ryktet kring elevernas skolgång på grundskolan kan komma dem i fatet i gymnasiet, (a.a.) beskriver hur det ”dåliga ryktet” kan följa med en elev genom de olika skolformerna och att lärarna till synes ”gaddar ihop sig” och behandlar eleven därefter. Eleverna har en negativ bild av IV och förknippar det med något dåligt där mindre begåvade elever går, även det kan hänvisas till litteratur. Studievägledaren har haft stor betydelse och benämns ibland som en duktig person som hjälper till och finns där om man behöver prata.

I handlingsteorin (action theory) i A Contextualist Explanation of Career (Brown, 2002) är en viktig grundkomponent att skapa mening för händelser eller fenomen. Enligt oss blir då frågor som rör framtiden och meningen med sitt studerande viktiga, att man ser helheten och att eleverna får hjälp med detta. Vi anser att exempelvis en studieplan kan skapa en mening med skolgången, med denna och samtal kring den kan man hitta motivation och energi.

2. På vilket sätt har elevens motivation haft betydelse i relation till fortsatta studier?

Alla elever tyckte att det kändes jobbigt att få besked om att de skulle börja på IV. För de flesta vände det efter en lång eller kort period på IV. IV-programmets rykte är dåligt och ord som dum, puckad och tönt är ord som eleverna förknippade/förknippar med IV. Alla har haft dessa klara förutfattade meningar innan de började på programmet, en av eleverna har kvar den bilden. Att ha fått stöd från lärarna med peppning av olika slag har betytt mycket och detta kopplas till CIP- Cognitive Information Processing theory i Brown (2002) där självinsikten, kunskap om sig själv, vad vi är bra på och våra värderingar en viktig komponent. Om dessa elever har en känsla av att de är ”speciella människor” i en negativ bemärkning behövs hjälp med självinsikten. De positiva egenskaperna och personens starka sidor bör plockas fram. Detta kan enligt teorin göras efter en justeringsmetod som hjälpmedel. Uppmuntran har enligt eleverna skett från lärare, studie- och yrkesvägledare, föräldrar, syskon och kompisar.

Enligt litteratur hävdar lärare att det är skönt då man ser att elevens inre drivkraft börjar rulla, då behövs inte det stora motivationsarbetet på samma sätt. Detta bekräftas i A Contextualist Explanation of Career (Brown, 2002) som tar upp relationen mellan kontext, handling och karriär. I detta sammanhang kan man kalla övergången till ett nationellt program för en del av dennes ”karriär”. När eleverna i denna studie kommer underfund med helheten och

sammanhanget så föds motivation. Alla elever i studien har ett mer eller mindre klart mål. Medvetenheten om skoltrötthet och hur den föds är stor och en av eleverna vet hur hon ska hantera detta. Litteraturen menar att det hänger samman med personens självförtroende om målen nås eller inte. Motivation och drivkraft är inte samma sak. Man måste ha ett mål för att vara motiverad. CIP Cognitive Information Processing theory i Brown (2002) talar om beslutsfattande, handlingar och mål. Detta kan kopplas till elevernas bana mellan IV och ett nationellt program

7. Slutsatser

Syftet med denna uppsats var att beskriva vad som bidragit till fyra elevers övergång från det individuella programmet till ett nationellt. Vi besvarar forskningsfrågorna nedan.

1. På vilket sätt har skolan bidragit till elevens övergång från ett individuellt till ett nationellt program?

Våra slutsatser är att skolans personal och framför allt lärare gör ett stort intryck hos elever. Lärarna benämns som viktiga, vare sig eleverna upplevt dåliga eller bra lärare. När de beskriver bra lärare nämns att de har mer tid med eleverna på IV. De har tid att sätta sig med varje elev och ser vilket behov eleven har. De peppar och talar om för eleverna hur bra de är. De ringer hem om någon är borta, de visar att de bryr sig. Det negativa som nämns är när lärare har förutfattade meningar om eleven, känslan av att vara utdömd finns redan från början. Studievägledaren nämns också som en viktig länk mellan IV och det nationella programmet, ibland som någon som är bra att prata med när allt känns jobbigt. Lärarnas bemötande är en viktig faktor i elevernas känsla av skolan som meningsfull. Detta bekräftas av Hugo (2007) som nämner orden närhet, tillit, att bli bekräftad och sedd. Eleverna har sett en meningsfullhet där de kunnat vara delaktiga och blivit förstådda. Det måste finnas en vilja hos lärarna att möta eleverna på deras villkor och när detta görs gynnas inlärandet. I Hugos studie finns föräldrar som bekräftat att det är pga. bra lärare som deras son/dotter lyckats i gymnasiet.

Studieplaneringen för dessa elever har varit bristfällig eller helt utebliven, endast en av eleverna har haft en tydlig sådan. Eleverna hade en negativ bild av IV innan de började, kompisar talade om för dem att man är dum när man går IV-programmet. Det verkar vara en allmän bild enligt eleverna. Detta stämmer överens med bl.a. Hultqvists (2001) studie, eleverna i den uttrycker en besvikelse över att så småningom ha hamnat på IV när de från början blivit antagna till ett nationellt program). Hon anser detta missnöje spegla platsen IV har fått på gymnasiet: ett program för skolsvaga elever. Bristen av studieplaner tas också upp av Hultqvist, man placerar elever på IV för att de inte nått godtagbar kunskapsnivå för ett nationellt program. Då borde gemensamma mål och vägen dit definieras. Även om eleverna har skiftande förutsättningar kan detta vara bra för att integrera denna grupp lättare i gymnasieskolan.(a.a.) Att IV:s lokaler inte legat bland de övriga programmen på skolan är inte heller optimalt då utanförskapet blir tydligare. Tre av elevernas åsikter har ändrats under tiden de gått på IV, de har insett att det är ett sätt att läsa upp sina ämnen på. Vi drar slutsatsen att IV har ett dåligt rykte, det anses som ett program för mindre begåvade elever bland skolkamrater och detta påverkar förstås viljan och motivationen till det sämre när man hamnar på ett IV-program.

Sättet som skolan har bidragit till elevernas övergång från ett individuellt program till ett nationellt är lärare som stöttar och finns där, det är även studie- och yrkesvägledare som har ordnat med det praktiska och funnits där vid elevers behov av samtal. Att få lära i en trygg miljö med få elever och att läraren har tid för den enskilde elevens behov.

2. På vilket sätt har elevens motivation haft betydelse i relation till fortsatta studier?

Eleverna har varit medvetna om varför de skulle gå på IV, ändå tyckte alla att det kändes jobbigt att börja där. Något har dock gjort att de stannat kvar och fortsatt. Här drar vi slutsatsen att lärarna och vägledarna har en stor betydelse för elevernas motivation och självförtroende. Eleverna behöver märka och höra att de är bra, att bilden av IV-elever som ”puckade” inte stämmer.

Vi hävdar att det gemensamma för dessa elever och en klar slutsats vi kan dra är att ett klart mål med sina studier underlättar vägen från IV till ett nationellt program. Även en envishet som gör att man inte ger upp. Några av eleverna beskriver vikten av att ha ett mål, att se det framför sig när man känner skoltröttheten komma. Detta beskriver Andersson, I (2004) När man kommit så långt att man definierat målet och problemet, skapat en trygg atmosfär, fått känslan av ett hopp och lagt en grund för möjligheter till positiva förändringar så är problemet inte längre så stort. Vi drar även slutsatsen att eleverna i vår studie haft realistiska nåbara mål och att även det gynnar dem i sin studiemotivation. Jenner (2004) beskriver målet innanför synranden. Om målet ligger för långt borta, om målet är att bli Nobelpristagare är det snarare en önskan, man ser inga möjligheter att uppnå det. Det gäller även att som pedagog vara medveten om att låga mål inte behöver vara tecken på bristande vilja utan ett sätt att skydda sig mot misslyckanden.

8. Diskussion

Här diskuterar vi fritt kring resultat, metod och framtid.

8.1. Resultat

Så vad betyder vårt framtagna resultat? Om vi gör en jämförelse med de forskningsrapporter som vi tagit del av och som behandlar vårt ämne så kan vi se många likheter även om bredden av exempelvis Hugo (2007) är större. Vi får känslan av att alla rapporter och arbeten som redovisas under litteratur är inne på samma spår. Här har vi dessa ungdomar framför oss, de liknar varandra på så många sätt även om alla är egna individer. Det vi försöker hitta i vår uppsats är hur vi kan koppla deras känsla, motivation, brist på motivation, omgivning med mera till två teorier som bygger på att arbeta mot ett mål på ett specifikt sätt. Vi vill få fram vikten av att som exempelvis vägledare kunna luta sig tillbaka på kunskapen om arbetsmetoder och teorier för att arbeta med dessa som en regel. En brist är att vi har för lite tid till att beskriva dessa arbetssätt mer grundligt, vi har dock presenterat dem och därmed presenterat ett möjligt arbetssätt eller i alla fall hänvisat till metoder som arbetssätten kan kompletteras med.

Vi ville väldigt gärna fånga det positiva, drivkraften, de positiva faktorerna som påverkar elever att studera vidare. I och med att vi gav oss in på det individuella programmet så blev det inte enbart positivt. Programmet i sig är kritiserat av många olika anledningar och många av dessa bearbetas i den litteratur vi läst. Vår första tanke var eleven som enskild individ, vi ville genom intervjuer försöka hitta just den personens känsla, tankar, bakgrund och inre drivkraft som gjort att de kunnat söka sig vidare till ett nationellt program. Vi läste på kring de dåliga siffrorna som Skolverkets redovisning av regeringsuppdrag redovisar om IV- elevers övergång till nationella program och nyfikenheten kring de elever som faktiskt söker sig vidare blev stor.

Vi anser oss ha en tydlighet med vad vi vill uppnå med studien men vi kan också se en svaghet med att inte välja den ena eller andra sidan exempelvis: ”för eller emot IV” eller ”hur elever finner motivation”. Detta hade antagligen gjort att vi fått mindre huvudbry men samtidigt gjort att vi missat de fantastiska intervjuer vi haft då vi antagligen valt en kvantitativ studie. Vi anser oss ha besvarat våra forskningsfrågor och det syfte uppsatsen haft.

Lärarna har en väldigt viktig uppgift och en stor roll i elevernas liv. Tycker eleverna att de haft dåliga lärare nämns det lika mycket som om de varit bra men något som återkommer är behovet att få uppmuntran, att bli sedd och bekräftad. Detta återkommer i litteratur som exempelvis Hugo (2007) som talar om individ- och skolrelaterade faktorer. Under just dessa rubriker talar man dock om misslyckanden, vi har varit intresserade av de faktorer som gör att man lyckas. Om problemet ligger på ett individuellt plan kan det handla om den sociala tillhörigheten, föräldrars förväntningar kan om de är låga påverka studieresultaten till det sämre. (a.a.) Om det ligger på ett skolrelaterat plan diskuteras vilka attityder skolans personal har till elever samt föräldrar. Har man lyckats skapa förtroendefulla relationer? Är arbetssätten i skolan bra? Lyckas skolan nå fram med sina förväntningar på eleven? I skolan kan man först och främst stötta eleven när hon/han befinner sig just i skolan men vi tror även att man kan väva in allt annat och försöka se det hela enligt systemteorin. Elevens berättelse som exempelvis den kontextuella

teorin handlar om (Brown 2002) måste lyssnas på och där ur ska styrkorna och de positiva bitarna plockas. Om eleven har ett svagt stöd hemifrån är det bra om det kan vägas upp någon annanstans. Gång på gång nämner eleverna i denna studie att lärarna och studievägledaren pushat dem och uppmuntrat dem. Känslan av att ha någon bakom sig som faktiskt märker om man inte kommer till skolan har stor betydelse för att nå sitt mål.

Hur kan då upplägget i skolan hjälpa till? Några elever nämner många raster och ett relativt öppet och obundet schema. Det här anser vi tål att diskuteras. Här handlar det om förväntningar tror vi, förväntas eleverna som hamnar på IV vara skoltrötta och allmänt negativa till skolan? Vi har träffat några som är/ varit det och några som inte är det. Om man inte är skoltrött utan känner en stark motivation att läsa upp sina betyg, kan det inte vara så att man tappar stinget då det inte är någon riktig struktur i skolan? Kan det inte bli en allmänt slapp inställning då? Jenner (2004) beskriver att förväntanseffekter är något som verkligen existerar, idag är forskare överens om att lärares positiva och negativa förväntningar påverkar elevers prestanda och beteende. Pedagoger är vanliga människor och betraktar sina elever med utgångspunkt i egna värderingar och behov. Om ungdomar upplever att både kompisar omkring sig och lärare anser att IV inte är ett likvärdigt alternativ, hur ska då statusen höjas och motivationen hos dessa elever öka? Är det så i vårt samhälle idag att status och hög utbildning samt hög lön har så stor betydelse att program som IV och yrken som exempelvis äldreomsorg automatiskt blir klassade som ett sämre alternativ. Kan man vända en sådan trend? Kanske inte, men man kan göra så att föreställningarna om IV förändras så fort man börjar där. Om man möts av människor som förväntar sig att gå vägen tillsammans med eleverna, att finnas där oberoende om skoltröttheten träder in eller om motivationen flödar. Det märks tydligt att eleverna vi intervjuat värdesätter sina lärares satsningar. Det intressanta som kommer fram är att man förväntar sig feedback även om man talar om med hela sitt kroppsspråk att man inte vill vara där och tycker att alla är idioter. Det är när man är less och omotiverad som stöttnings behövs som mest. Detta har gjorts av vissa av de lärare som haft våra intervjupersoner som elever och det uppskattas fantastiskt mycket.

Mål är nästa stora del i elevernas fortsatta studier, även det bekräftas i teorier och litteratur. Ingen springer omkring med hela kroppen fylld av motivation om man inte har något mål. Alla våra elever svarade snabbt på frågan om mål, det var deras gemensamma nämnare. Här har vår studie ett klart tema som vi egentligen skulle vilja utveckla, brist på tid gör dock att detta inte går. En annan intressant aspekt är att tre av intervjupersonerna inte har haft någon studieplan utan har satt upp sina mål på egen hand. Det vi tror saknas ibland är en strategi för hur man ska arbeta med elever på ett IV-program och då menar vi inte allmänna bestämmelserna i skollagen. Detta kan bero på att det finns så många olika bakgrunder till att man går där.

Som vägledare tränas man under utbildningen på att föra samtal, bakom detta finns teorier och tankar. Det finns även teorier kring hur människor gör sina val och det är med dessa redskap vi vill att ett arbete med dessa elever ska ske. Vi tror att det kan finnas möjlighet till detta då det ofta är färre elever som går just på IV. Det kan finnas en möjlighet att fånga upp dessa elever redan från start och börja arbeta med det som vi funnit mest effektivt: mål och delmål. Detta ska inte göras vagt, slentrianmässigt utan med kraft, tillsammans med eleven och gärna föräldrar. Det ska göras ordentliga studieplaner och eleven ska känna att det finns en seriös inställning från skolan. Teorierna vi kopplat till våra resultat kan antagligen verka aningen luddiga. May (2001) beskriver hur teoretiker ibland verkar sväva över samhället som om de var obundna till vardagslivets realitet och problem. Teorierna måste bedömas utifrån logisk konsistens och

användbarhet. Här anser vi att de bra redskapen i teorierna kan användas av dem som arbetar med eleverna, men sedan väljs ju det bästa ut, som i allt man läser och lär sig.

Några av intervjupersonerna anser att det är viktigt att komma ifrån sin gamla grundskola och få komma till ett gymnasium, man känner sig mer vuxen och tar mer initiativ och ansvar. Här besvaras även den frågeställning som ligger lite dold i inledningen men som ändå är intressant. IV:s vara eller icke vara. Regeringen har länge utrett och funderat kring om det ska bytas ut mot ett tionde grundskoleår. Här kan man faktiskt gå till sig själv, hur skulle det kännas att gå kvar ett extra år på sin gamla skola när kompisarna försvinner, man är äldre och antagligen inte har alltför bra känslor inför sin gamla skola? Vem gynnar detta? Hur ska man lösa det bättre med ett tionde år? Handlar det bara om pengar? Hur ska den motivation som saknats gå att finna under ett extra år i grundskolan? Det kanske går att finna många positiva faktorer med detta men om vi går efter våra intervjupersoners svar och våra alldeles egna värderingar så har vi svårt att se dem.

I studien har endast flickor intervjuats, vi fick aldrig till ett möte med de pojkar som vi ville intervjua och som hade sagt ja till intervju. Detta kan säkerligen påverka resultatet, vi vet inte om flickor och pojkar har samma syn på motivation, mål och andra faktorer som kan påverka studiegången. Detta hade varit intressant men något vi pga. tidsbrist inte kunde genomföra.

Vår sista intervjufråga (se bilaga 1) (*Om du tänker dig en väg (kan ritas upp på bordet). Vad är det för händelser på den vägen som gjort att du är där du är idag, från dagen du började på IV-programmet fram till idag?*) har tagits bort från resultatet. Detta var den enda fråga som gjorde att intervjupersonerna tystnade och hade väldigt svårt att svara. Vi försökte ändå genomföra den och resultatet blev en upprepning av det som redan sagts. Inget nytt kom fram och det tolkar vi som att vi hade bra intervjufrågor och att vi lät våra intervjupersoner få tid att berätta.

Vi lade även till två inledande frågor vid intervjutillfället. Vi ville veta anledningen till att eleven började på IV- programmet och hur länge de gått där, det för att få en bakgrundsbild om eleven. Detta i sig upplever vi inte har påverkat resultatet men vi ville kunna ge en kort information i denna forskningsstudie om eleverna som deltagit. Detta var något vi helt enkelt inte tänkte på när vi skrev intervjumanualen därför finns de två frågorna inte med i bilagan.

Om man ser till det vi kommit fram till är det svårt att hitta något unikt, däremot stärks befintlig forskning av vårt arbete. Detta kan vara aningen frustrerande efter allt tid och själ som vi lagt ner på vårt arbete, självklart ville vi hitta något nytt och unikt. Svårigheten att förmedla känslan efter intervjuerna är även det frustrerande då de gav oss starka känslor. Här känner vi vikten av att föra fram dessa ungdomars åsikter ändå är väldigt viktig. Sedan om det visar sig att de upplevt och tycker relativt lika om många frågor som tidigare forskats om är egentligen väldigt intressant. Det med tanke på det kommande beslut gällande IV-programmet på gymnasiet, och hur ungdomar finner motivation kring sina studier. Stärkt befintlig forskning borde betyda att vikten av denna typ av forskning blir tyngre, varpå en större hänsyn till dess resultat bör tas.

8.2. Metod

Metodvalet som var en kvalitativ metod upplever vi har varit rätt forskningsmetod med anledning av vårt syfte och forskningsfrågor. Vi ville höra elevers berättelser och upplevelser av vad som bidragit till att de gått vidare från ett IV-program till ett nationellt. Som vi beskrev i vår undersökningsstrategi ville vi genomföra djupgående intervjuer, vid djupgående

intervjuer ligger fokus i forskningen på individens upplevda erfarenheter (Marshall & Rossman, s.101, 2006)

Vi tror att en kvantitativ metod skulle ha gett en mer generell bild av elevers övergång från IV-programmet till ett nationellt. Det med anledning av att i en sådan studie hade fler elevers erfarenheter kunnats ta in. En kvantitativ studie hade dessutom kunnat ta in elever från hela Sverige och hade möjligtvis gett ett bredare perspektiv, från landsbygd till storstad. Kanske hade man då kunnat lyfta uppsatsen ytterliggare och även titta på vad som skiljer sig åt i olika kommuner när det gäller övergången från IV-programmet till ett nationellt.

Som tidigare nämnts i uppsatsen kan inte valet av metod och antalet deltagare ge en generell bild. Men med hjälp av tidigare forskningslitteratur har ändå valet av metod svarat på syftet i denna uppsats.

8.3. Framtid

Vi ville med denna uppsats se vad som bidragit till elevers övergång från det Individuella programmet till ett nationellt. Och i och med detta också lyfta hur viktigt samarbetet mellan elever och skolpersonal är. Att eleverna behöver bli sedda har framgått tydligt i resultatet. De förslag och tankar som vi har fått utifrån resultatet är att man skulle kunna forska vidare kring;

- ❖ I framtiden skulle det vara intressant att titta på vilket sätt studie och yrkesvägledare arbetar generellt med IV-elever i samtal. Använder de sig av att jobba mot mål, eller delmål?
- ❖ Detsamma när det gäller att hitta en motivation hos eleverna om det inte finns någon, hur gör studie- och yrkesvägledarna det? Det är ju dessa två faktorer som verkar vara den starkaste hos eleverna.
- ❖ Vad betyder det socioekonomiska? Är tankar kring motivation, mål och skolan annorlunda beroende på exempelvis var man bor?
- ❖ Hur kan föräldrar tas med i arbetet med elever på IV?

Vi kan inte låta bli att fundera kring det Hultqvist (2001) tar upp i sin studie kring hur man faktiskt på ett tekniskt sätt löser det faktum att vissa elever inte klarar av skolan lika bra som andra. Man löser det idag med hjälp av IV-programmet. I denna konstellation ska eleven så småningom integreras i den vanliga undervisningen, är det demokratiskt? Här gör vi en u-sväng i våra tankar och slås av hur komplicerat det hela är. En studie kring detta skulle vara intressant, om IV-eleverna har rätt att gå tillsammans med de andra på ett nationellt program och ändå ha rätt att få samma möjligheter och likvärdig utbildning. Hur skulle detta kunna lösas? Är det ett alternativ eller behövs de små grupperna? Hur ska skolan se till att få bort den stämpel på ”skolsvaga elever” som gör att våra intervjupersoner fick känslan av att vara dumma och ”speciella” när de skulle börja ett IV-program?

9. Litteratur

Referenser

- Andersson, Inga (2004) *Samverkan, bör barn som behöver*. HLS Förlag
- Boberg-Andersson och Åberg, (2007) *I en annan del av skolan, Hur elever under ett år på IV-programmet hittar sin studiemotivation*, Lärarhögskolan i Stockholm
- Brown, D. & Associates (2002) *Career Choice and Development*, Fourth Edition, San Francisco: Jossey-Bass Publishers
- Gustafsson, Hjärdis. (2007) *Skoltrötta ungdomar: om projektet "Studie- och arbetscoachning för unga"* FoU-Södertörn
- Hugo, Martin. (2007) *Liv och lärande i gymnasieskolan*, Jönköping, Högskolan i Jönköping
- Hultqvist, Elisabeth. (2001) *Segregerande integrering*, Stockholm, HSL förlag
- Hägg, Kuoppa. (1997) *Professionell vägledning*. Studentlitteratur Lund
- Jenner, H (2004) *Motivation och motivationsarbete i skola och behandling*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94 (2006), AB Danagårds grafiska, Ödeshög,
- Magne Holme, I. & Krohn Solvang, B. (1991): *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur
- Marshall, Catherine & Rossman, Gretchen B (1999). *Designing Qualitative Research*. Third edition. London: Sage Publications Ltd
- May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Myndigheten för skolutveckling (2006) *Kvalitet inom IV – hela skolans ansvar*, Liber

Peavy, Vance. (2001) *Konstruktivistisk vägledning, teori och metod*. Trinom förlag

Skollagen (1985:1100) Lärarboken 2006/2007. *Läroplaner/skollagen/Policydokument*. Tryck: Modin Tryckoffset 2006. ISBN:91-973019-6-5

Skolverket IV 2001:21 *Individuellt program*

Skolverket, (2007) *Redovisning av regeringsuppdrag* Dnr 2006:03130

Trost, Jan (2005) *Kvalitativa Intervjuer*, Studentlitteratur Lund

Vetenskapsrådet. (2002): *Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm

Internet

Gymnasieguidens hemsida <http://www.gymnasieguiden.se> 2009-03-13 (13.40)

<http://www.gymnasieguiden.se/templates/Program.aspx?PageID=201&ProgramID=4>

SKL hemsida <http://www.skl.se>

<http://www.skl.se/artikel.asp?C=364&A=40832> 2009-03-14 (16.23)

Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se>

<http://www.skolverket.se/sb/d/740#paragraphAnchor1> 2009-03-13 (10.39)

Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se>

<http://www.skolverket.se/sb/d/610> 2009-03-13 (10.42)

Svenska dagbladets hemsida <http://www.svd.se>

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_1076265.svd 2009-03-05 13.00

Svenska dagbladets hemsida <http://www.svd.se>

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_1030397.svd 2009-03-05 13.12

Bakgrundslitteratur

Backman, Jarl (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur

Buber, Martin. *Det mellanmännsliga*. (2004) Dualis

Dysthe m.fl. (2002) *Skriva för att lära*, Studentlitteratur

Hagström, Ulf. *När självkänslan växer* (2001) Statens folkhälsoinstitut

Jacobson, Christer. (2002) *Vem blir godkänd i skolan? Om kärnämneproblematiken i skolan*. Institutionen för pedagogik, Växjö Universitet

Leth, Göran & Thurén, Torsten (2000). *Källkritik för Internet*. Stockholm: Styrelsen för Psykologiskt Försvar. Rapport 177, pdf

Lovén, Anders (2000) *Kvalet inför valet*, Institutionen för pedagogik, Lärarhögskolan i Malmö

Internet

Dagens nyheter. <http://www.dn.se>

<http://www.dn.se/nyheter/politik/individuella-programmet-kan-skrotas-1.514508> 2009-02-24 kl 09.00

Folkpartiets hemsida. <http://www.folkpartiet.se>

http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage____20301.aspx 2009-02-24 kl 09.10

Gymnasieguidens hemsida <http://www.gymnasieguiden.se>

<http://www.gymnasieguiden.se/templates/Program.aspx?PageID=201&ProgramID=4> 2009-02-24 kl 08.55

Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se>

<http://www.skolverket.se/sb/d/610> 2009-02-24 Kl. 10.10

Svenska dagbladets hemsida <http://www.svd.se>

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_1076265.svd 2009-02-24 Kl. 09.00

Svenska dagbladets hemsida <http://www.svd.se>

http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_1030397.svd 2009-02-24 Kl.10.00

Bilaga 1. Intervjumanual

Vi kommer att inleda intervjuerna med att informera undersökningspersonerna om forskningens syfte och hur undersökningens upplägg ser ut i stort. Vi kommer att informera åter igen (då detta gjorts i det personliga brevet) om frivilligheten att delta i projektet och att personerna har rätt att dra sig ur när som helst, inget tvång får förekomma. Detta samtycke ska komma från eleven (intervjupersonen), även om rektorn gett sitt samtycke innan intervjun startar. Vi informerar även om konfidentialiteten, att privata data om undersökningspersonerna inte kommer att redovisas. (Kvale, 1997) Vi kommer också att berätta lite kort om oss själva då vi tror att det mellanmänniska mötet och den äkta dialogen kan bli bättre. (Buber, 2004)

Skolans roll

1. Tycker du att upplägget (schemat) på IV-programmet har varit till hjälp för att vilja studera vidare på ett nationellt program?
2. Vilket stöd fick du av lärarna?
3. Vilket stöd skulle du vilja ha haft?
4. Fanns det något på IV-programmet som du tycker kunde fungera annorlunda?
5. På vilket sätt fick du hjälp med studiemotivationen på IV-programmet?

Inre motivation

1. Kan du beskriva hur du kände när du började på IV- programmet?
2. Kommer du ihåg hur du trivdes under tiden du gick där?
3. Hur tänkte du på framtida studier när du gick på IV- programmet?
4. Hur tyckte du att det gick att ”plugga” när du gick på IV-programmet?
5. Kan du beskriva något som du tycker är roligt eller känner dig bra på?

Andra, för oss okända faktorer

1. Om du tänker dig en väg (kan ritas upp på bordet). Vad är det för händelser på den vägen som gjort att du är där du är idag, från dagen du började på IV-programmet fram till idag?

Bilaga 2 Personligt brev

Hej!

Vi är två studenter som läser till studie- och yrkesvägledare på Stockholms universitet. Nu i slutet av mars 2009 ska vi skriva en C-uppsats. Vi vill forska om elever som har läst på ett Individuellt program och läser vidare på ett nationellt program.

Vi finner det särskilt intressant att titta på vad som har gjort att just du har kommit vidare till ett nationellt program. Med detta brev vill vi fråga om du vill delta i en intervju. Intervjun tar cirka 45 minuter. (Vid intervjutillfället har vi planerat att ta hjälp av en bandspelare då det kan vara svårt att få med allt vid anteckningar. Före intervjutillfället kommer du att få tillgång till frågorna som kommer att ställas.

Som intervjuperson har du rättigheter och vi som forskare har skyldigheter. Du förblir anonym, ditt deltagande är frivilligt, du kan när som helst avbryta din medverkan. Din berättelse kommer endast att användas till detta forskningsarbete. Vi kommer att inleda intervjuerna med att informera dig om vad som är meningen med forskningen och hur undersökningens upplägg ser ut i stort.

För oss är ditt deltagande väldigt viktigt och värdefullt och vi hoppas på att vi kommer att kunna komma i kontakt med varandra. Om du vill delta, meddela detta till personen som gav dig brevet eller maila oss.

Med vänlig hälsning

Annika Blücher

annika.blucher@bredband.net

Veronica Laurén

062verlau@student.su.se

